

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

IŠ EUROPOS GRĮŽTAME Į EUROPA – Petras Maksimavičius	3
VIDAUS REIKALŲ IR ADMINISTRACIJOS MINISTERIJOS ATSAKYMAS Į 2020-06-30 TAUTINIŲ MAŽUMŲ RAŠTĄ	5
2020 METŲ DEMOGRAFINIAI RODIKLIAI – Eugenija Pakutkienė ..	7

ŠVIETIMAS

SVEIKINAME MOČIUTES IR SENELIUS! – „ Aušros “ inf.	8
PIEŠINIŲ KONKURSAUS SAUSIO 13-AJAI PAMINĖTI – „ Aušros “ inf.	9

MINĖJIMAI

PO TANKU GINDAMA VILNIAUS BOKŠTĄ PAKLIUVUSI LORETA TRUČI- LIAUSKAITĖ-ŠLEKIENĖ: „NESITIKĖJAU, KAD TAIP GALIMA ELGTIS SU ŽMONĖMIS“	10
--	----

ŽMONĖS

KITOKIO GYVENIMO TĖSINYS – Vytautas Pečiulis	12
---	----

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

APIE LIETUVES MOTERIS IR... STEIGIAMĄJĮ SEIMĄ – Janina Macu- konienė	14
ARADNYKAI – Greta Bobinaitė	18

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

PRISIMINUS KASTANTĄ VAZNELĮ IŠ VIDUGIRIŲ – Jurgita Stan- kauskaitė	22
MARYTĖS KMIELIAUSKAITĖS-KARANECKIENĖS ATMINIMUI – Aldona Vaicekuskienė	24

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Liepsnojantis dangus (Valdo Žilionio nuotr.)
Suvalkų darželinukai (Jolantos Malinauskaitės-Vektorienės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,
ul. A. Mickiewicza 23

tel. / faks. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny,
ul. Wileńska 9
tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2021-01-27

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

Zadanie pn. „Wydanie 24 numerów dwutygodni-
ka „Auśra” zrealizowano dzięki dotacji Ministra
Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą „Lenkijos lietuvių tautinio sąmonin-
gumo ugdymas“ iš dalies remia Spaudos, radijo
ir televizijos

rėmimo fondas
(gauta parama per
projekto įgyven-
dinimo laikotarpį
– 8000 eurų).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Prieš keletą dienų termometro stulpelis rodė daugiau nei dvidešimt laipsnių žemiau nulio, o šiandien už lango lietus. Sausio antroje pusėje lyja? Nebūti dalykai. Atrodo, vienintelis dalykas, kurio galime būti tikri – kad viskas keičiasi. Klimatas irgi. Taip pat pasaulyje besikeičiančios vertybės įrodo, jog nieko nėra pastovės už kitimą.

Šiuo metu nesikeičia tik dėl Covid-19 paskelbtas karantinas. Vis dėlto reikia tikėti, kad beveik metus užsibuvusi pandemija irgi pasibaigs. Tiesa, ji leido žmonijai pailsėti nuo įsigalėjusio skubėjimo. Tačiau jau visiems įgriso sėdėjimas namuose. Kaip bebūtų, žmogus – socialinė būtybė. Nepakanka šiltos krosnies ir pilno puodo, būtina pabendrauti su kitu žmogumi. Tiesa, šiais laikais, kai visi turi išmaniuosius, mesendžerius ir pan., gali prisibendrauti. Bet ar virtualus ryšys atstoja gyvą buvimą su žmonėmis? O kur koncertai, susitikimai, draugijų suvažiavimai, jubiliejai, parodos ir jų atidarymai bei kiti renginiai – kultūriniai, visuomeniniai, privatūs? Pajunti, kaip viso to ima trūkti. Optimistiškai skamba, kad jau ne viena žmonė yra sukūrusi vakciną nuo Covid-19 ir jau skiepijami žmonės. Dar šį mėnesį Lenkijoje bus pradėti skiepyti daugiau kaip 70 metų senjorai. Gal iki vasaros atsparumą įgis didesnė dalis visuomenės ir sugrįšime į taip laukiamą normalų gyvenimą? Bandau suprasti tuos, kurie sako nesiskiepysią. Ar jiems patiko toks karantininis gyvenimas?

Sausio 21–22 d. Lenkijoje močiūčių ir senelių šventės. Kasmet jie buvo kviečiami į vaikų darželius ir mokyklas, kur vaikai sveikino dainelėmis, spektakliukais, kartu vaišindavosi. Deja, šiemet seneliams tik per internetą galima buvo pamojuoti gėlytėmis. Ir mes sveikiname visus senelius.

Iš Europos grįžtame į Europą

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Prieš keturis dešimtmečius mano mėgstama Lenkijos roko grupė „Maanam“ (1975–2008 m.) sukūrė dainą „Dieviškosios Buenos“ (lenk. „Boskie Buenos“). Ansamblio pavadinimas neturi jokios paslėptos reikšmės – tai jo įkūrėjų pavardžių inicialai. Tačiau laikui bėgant pavadinimas „Maanam“ suvaidino tam tikrą vaidmenį kovojant dėl minties ir žodžio laisvės Lenkijoje. Kūrinys „Dieviškosios Buenos“ greit tapo populiarus ir ilgai išliko geriausių kūrinių dešimtuose. Klausantis jo šiandien net sunku suprasti, kodėl 1981 metais šis kūrinys taip išpopuliarėjo. Nedainuojama apie Argentinos sostinę Buenos Aires, nors šį motyvą randame net pavadinime. Tačiau dainoje yra paslėpta kitų įdomių minčių. Prieš karo padėties Lenkijoje paskelbimą (1981 m.) ir dar ilgai po atšaukimo (1983 m.) grupės „Maanam“

koncertų metu įsiaudrinusi minia skanduodavo ansamblio pavadinimą ir gudriai papildydavo politinio ir patriotinio pobūdžio akcentais: „Ma nam być wolność“, „Ma nam być prawda“ ir pan. Lietuviškai tai skambėtų: „Reikalaujame laisvės“, „Reikalaujame tiesos“. Nerašysiu plačiau apie minėto kūrinio atsiradimo aplinkybes ir nenagrinėsiu paslėptų minčių. Paminėsiu tik vieną frazę, kuri šiandien man labiausiai patinka. Ji skamba taip: „Dar kartą noriu nuvykti į Europą arba dar toliau – į Buenos Aires“ (lenk. „Chcę jesczce raz pojechać do Europy lub jesczce dalej do Buenos Aires“).

Sakysite: o kuo čia žavėtis? Paprasčiau žodžiai. Tačiau jie reikšmingi, jeigu norime suprasti, kas per tuos 40 metų mūsų gyvenančiųjų Lenkijoje ar Lietuvoje, gyvenime pasikeitė. Kai buvo sukurtos „Dieviškosios Buenos“, niekam net nekilo klausimas, kodėl

IS www.gazeta.wroclawska.pl

Maisto kortelė 1989 m.

lenkai ar lietuviai norėtų nuvažiuoti į Europą. Tik šiandien susimąstome – kokią Europą? Juk ir dabar, ir tada mokyklose mokė, kad gyvenome ir gyvename Europoje. Deja, tada viskas atrodė kiek kitaip. Tą Europą, apie kurią 1981 m. dainavo „Manam“, daugelis mūsų retkarčiais matydavome televizoriaus ekrane (jeigu namuose būdavo televizorius). Lenkai 1980-aisiais jau labai norėjo pamatyti Europą. Kai kurie į ją net nuvažiuodavo arba buvo priversti išvažiuoti. Gyvenantiems okupuotoje Lietuvoje buvę kur kas sudėtingiau. Jiems Europą pateikdavo kaip supuvusio kapitalizmo pavyzdį – kapitalizmo, kuris siekia sunaikinti taip sunkiai kuriamą komunistinę gerovę. Dažnai visos svajonės atsitrenkdavo į „geležinę uždangą“. Todėl daugelis lietuvių Europą pamatė gerokai vėliau negu lenkai. Praėjus dešimtmečiui, kai 1991 m. sausio mėnesį

budėdami prie pamatinių valstybinio išsaugojimui objektų atpažindavo save Deutsche Welle ar BBC transliuojamuose reportažuose, buvo aišku, kad netrukus pradės pūsti permainų vėjai. Taip ir nutiko. Viskas pradėjo sparčiai keistis. Atsimenu, kad kokiais 1988 ar 1989 m. Vilniuje eidamas į paskaitas kartais spaudos kioske nusipirkdavau didelio formato tarybinį laikraštį „Tiesa“. Stebino ne tiek jo turinys, kurį galima buvo nuspėti, kiek kaina. Atsimenu, kad jis kainavo vos 2 kapeikas. Galvodavau: negi tikra tiesa gali tik tiek kainuoti? O gal todėl kaina buvo tokia maža, kad toji „tiesa“ visiems būtų nesunkiai pasiekiamą? Labai greit tiesos – jau ne laikraščio, bet tikros tiesos – vertė išaugo ir ji tapo pagrindiniu lietuvių ginklu.

Tie, kurie trukdė nuvažiuoti į Europą, puikiai žinojo, kodėl tai daro. Tai būtų reiškę komunistinės

sistemos griūtį. Tuo tarpu daugelis, kurie svajoto išsprūsti į „laisvąjį pasaulį“, tikriausiai gana supaprastintai jį įsivaizdavo. Manė, kad ten viskas kuo puikiau sutvarkyta, o gyvenimas atrodo kaip spalvotų „Šilelio“ televizorių ekranuose – liejasi šampanas, visi žmonės gražūs ir turtinigi, o gatvėse mirgančios reklamos simbolizuoja visuotinę laimę. Toli gražu taip nebuvo, nėra ir niekada nebus, tačiau tuose įsivaizdavimuose buvę tai, kas kiekvienam žmogui labai brangu – žodžio ir minties laisvė, bent nepalyginamai platesnė negu socialistiniame lageryje. Laisvai ir nevaržomai reiškiamos mintys tai galingas ginklas, kurio labiau nei NATO tankų tada bijojo – kaip JAV prezidentas R. Reiganas 1983 m. Floridoje apibūdino – „blogio imperija“. Būtent tą ginklą XX a. devintojo dešimtmečio pabaigoje panaudojo lietuviai. Kodėl tai pavyko tada ir kodėl ne visada pavyksta šiandien? Daug priežasčių. Atgimimo Lietuvoje metu kalbėjimas apie rūpimus klausimus ar siūlymai keisti tvarką besivaduojančioje iš okupacijos šalyje tapo masiniu reiškiniu. Todėl net didžiausios bendrovės (kolchozo) pirmininkas nedrįso pasipriešinti reikalavimams elgtis padoriai. Šiandien tiek Lietuvoje, tiek Lenkijoje gana neblogai reglamentuota žodžio ir minties laisvė, tačiau ar visi dėl šventos ramybės nori tomis teisėmis naudotis?

Neseniai visame pasaulyje, ten, kur gyvena lietuviai, buvo minimas atkurtos Lietuvos valstybės Nepriklausomybės apgynimo ir sugrįžimo į tarptautinę bendruomenę 30-mečio. Perkeltine prasme galime tai pavadinti Lietuvos sugrįžimu į Europą. Geografiškai, žinoma, visada buvome Europoje, tačiau dar reikėjo atlikti daug darbų ir įtvirtinti tuos principus, kurie padeda kurti darnią, pilietišką ir dvasiškai laisvą visuomenę.

Sausio 13-osios minėjimo išvakarėse klausiausi Lietuvos

Aukščiausiosios Tarybos pirmininko prof. Vytauto Landsbergio interviu apie Lietuvos praeitį ir dabartį. Tuometinis Lietuvos vadovas kalbėjo ne tik apie išorines grėsmes Lietuvai, bet ir šalies viduje esančius pavojus lietuvių laisvei išsaugoti. Žurnalistui paklaustas, ar šiandien Lietuva yra pakankamai laisva, profesorius atsakė, kad ji nebus laisva tol, kol piliečiai bijos principingai išsakyti savo nuomonę. Pasak jo, lietuviai sugebėjo tai padaryti 1991 m. sausio 13-ąją, todėl tuomet išsaugojo savo laisvę, o šiandien visai nutinka. Pabrėžė, kad tą laisvę dažnai riboja įsitikinimas, jog dėl geresnės algos ar karjeros geriau patylėti ir nekreipti dėmesio į aplink matomas negeroves. Beje, prof. V. Landsbergis visada pabrėždavo, kad tie, kurie išvyksta iš Lietuvos, ieškodami geresnio ar sotesnio gyvenimo svetur, elgiasi negerai. Šitaip silpnina savo valstybę, užuot padėję ją geriau sutvarkyti. Žinoma, galima būtų su tuo ginčytis ir diskutuoti, kas skatina emigraciją ir ar tikrai emigrantai svetur ieško vien skanesnio duonos kąsnio. Tačiau reikia sutikti su teiginiu, kad tik laisvi žmonės gali išsaugoti ir apginti šalies laisvę.

Jeigu absoliuti dauguma piliečių aktyviai, kaip ir Atgimimo metu, įsijungtų į savos šalies tvarkymo darbus, garsiai sakytų, ką reikia tobulinti valstybės gyvenime – tai būtų idealus variantas. Man teko kelio metai bendrauti su tais, kurie emigravo iš Lietuvos vos prasidėjus II pasauliniam karui. Žinoma, tai nebuvo žmonės, kuriems nerūpėjo, kuria kryptimi eis Lietuva. Juos jungė Pasaulio lietuvių bendruomenės paskelbtoje Lietuvių Chartoje įtvirtintos idėjos. Kartais ginčydavosi tarpusavy, bet niekada nesijautė, kad tai darydami siekia vienokios ar kitokios asmeninės naudos, bando pergudrauti ar įžeisti pašnekovą. Jautėsi, kad jie laisvi žmonės.

Vidaus reikalų ir administracijos ministerijos atsakymas į 2020-06-30 tautinių mažumų raštą

Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ 2020 m. 22 nr.

Ad 8) Istorinė atmintis

Patikinu, jog suprantu įsitikinimą, kad bendra istorija ir visų kartų tapatinimasis su ja yra nepaprastai svarbus kultūrinės tapatybės formavimosi veiksnys, kartu ir visos jai atstovaujančios bendruomenės konsolidacijos. Mat istorija teikia ne tik žinių, bet ir savęs pažinimo. Ji turėtų būti nešališka, be išankstinio nusistatymo, sąžininga ir objektyvi, rodant praeitį neiškreiptą, atskleidžiant esmines ypatybes to, kas praėjo – kadangi tai turi tarnauti tiesai. Jau daug metų šiuos siekius įgyvendina Nacionalinės atminties institutas (toliau NAI), kurio užduotis yra, tarp kitko, tirti nacių ir komunistų nusikaltimus, tarp jų nusikaltimus lenkų arba kitų tautybių Lenkijos piliečių atžvilgiu, įvykdytus nuo 1917 m. lapkričio 8 d. iki 1990 m. liepos 31 d.²⁰

Pagal Nacionalinės atminties instituto perduotą informaciją, jis paskelbė „daug istorijos darbų tautinių mažumų klausimu <...>“. Kaip pavyzdį galima pateikti leidinių seriją „Lenkija ir Ukraina XX amžiaus 4–5 dešimtmečiais. Nežinomi specialiųjų tarnybų archyvų dokumentai“. Pasirodė devyni lenkų-ukrainiečių tomai (kai kurie dviejų dalių) ir dvi publikacijos anglų kalba. Verta paminėti taip pat publikaciją „Saugumo aparatas Lenkijos tautinių mažumų atžvilgiu 1944–1956“ (red. Jarosław Syrnok). 2018 m. Radome NAI surengė mokslinę konferenciją „Żečpospolita visiems? Tautinės mažumos ir atgimusios Lenkijos valdžia

1918–1939“. Be to, 2017 m. Pšemislėje įvyko konferencija „Operacija „Vysla“ Pakarpatėje 1947–2017“, kurios garbės globėjas buvo NAI. Verta priminti, kad tais pačiais metais NAI Janušo Kurtykos edukaciniame centre „Stotelė Istorija“ įvyko susitikimas iš ciklo „Tarp svastikos ir raudonos žvaigždės“, pavadintas „Akcija „Vysla“. Komunistų nusikaltimas ar lenkų nacionalinis interesas?“. Akcijos „Vysla“ tema paskelbti taip pat straipsniai Nacionalinės atminties instituto periodiniuose leidiniuose – „NAI biuletenyje“ bei „Atmintis ir teisingumė“. Tiksliai informacija apie NAI veiklą, susijusią su tautinėmis mažumomis, nuolat pateikiama VTEMBK posėdžiuose.

Religinių bendruomenių bei tautinių ir etninių mažumų departamentui perduotame rašte NAI pabrėžė, kad „minėta problematika Instituto veikloje niekada nebuvo ir nėra palikta nušaly. Klausimai, susiję su tautinėmis ir etninėmis mažumomis, yra ir bus Instituto mokslinių tyrimų bei edukacinės veiklos objektas. Tuo pačiu suvokiame, kad mažumų istorinė atmintis būna kitokia nei vyraujanti. Abi pusės turi būti atviros švietimui, supratimui, susitaikymui ir bendradarbiavimui“²¹.

Ad 9) Valstybės institucijų veiksmai mažumų atžvilgiu

Noriu priminti, kad daug kartų smerčiau bet kokius veiksmus, susijusius su neapykanta ar pakantumo tautinėms ir etninėms mažumoms stoka. Ministerija, kuriai turiu garbę atstovauti, deda daug pastangų, siekdama sustabdyti arba bent apriboti

20 <https://ipn.gov.pl/pl/o-ipn/24154,O-IPN.html>.

21 NAI 2020 m. liepos 17 d. raštas, BIK- 0731-20/27/19.

nepageidaujamų reiškinų mastą.

Pradiniame balanse paminėtus įvykius laikau atsitiktiniais. Jokiu būdu negalima tvirtinti, kad Lenkijos valstybės institucijos imasi bet kokių sisteminių veiksmų, kad sumažintų LR piliečių saugumo savame krašte jausmą. Šiomis temomis diskutavo Bendroji komisija. Atitinkami organai buvo informuojami apie dažnai pagrįstas tautinių ir etninių mažumų pastabas. Pareiškiu, jog jeigu atsirastų kokių nors kitų neraminančių Lenkijos valstybinių institucijų veiksmų, esu pasiruošęs toliau veikti, kad tam tikros situacijos būtų išaiškintos.

Ad 10) Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymo nuostatų vykdymas

2020-aisiais sukanka 2005 metų sausio 6 d. Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymo priėmimo 15-osios metinės. Noriu pažymėti, kad po 1989 metų Lenkijoje gyvenančioms tautinėms mažumoms sukurti teisės aktai, garantuojantys: lygybę prieš įstatymą ir teisinę apsaugą lygybę, laisvę pasirinkti priklausymą mažumai, teisę į nacionalinę kalbą ir švietimą, asociacijų ir saviraiškos laisvę, minties, sąžinės ir religijos laisvę, laisvę dalyvauti visuomenės reikaluose bei teisę laisvai palaikyti tarptautinius ryšius.

Įstatymas, tarp kitko, įpareigoja valstybės valdžią imtis atitinkamų priemonių, siekiant remti veiklą mažumų kultūrinei tapatybei apsaugoti, išlaikyti ir plėtoti, užtikrinti teisę laisvai gauti informaciją gimtąja kalba. Dokumente svarbus esąs nuostatas, leidžiantis skirti mažumoms tikslines dotacijas ir dotacijas subjektams (jos skiriamos sistemingai).

Technologijų pokyčiai (internetas ir palydovinis ryšys) labai palengvino teisės laisvai gauti informaciją gimtąja kalba įgyvendinimą. Įstatymas dėl radijo ir televizijos įpareigoja valstybinį transliuotoją atsižvelgti į tautinių

ir etninių mažumų poreikius. Mažumų atstovai matomi internete (organizacijų interneto tinklalapiai, profiliai socialiniuose tinkluose). Žurnalų leidybos rėmimo politika grindžiama nuostata, jog parama skiriama bent vienam atskiros mažumos leidiniui.

Noriu pažymėti, kad baigiami darbai, susiję su *VIII raportu dėl tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos padėties Lenkijos Respublikoje*. Šiuo dokumentu įgyvendinama Mažumų įstatymo 31 str. 3 d.

Atsižvelgdamas į būtinumą užtikrinti mažumoms priklausantiems asmenims pagrindines teises tiek šalies, tiek regiono mastu, maloniai pranešu, kad Mažumų įstatymo atskiri straipsniai toliau bus įgyvendinami.

Ad 11) Tautinių mažumų apsaugos rėminės konvencijos ar Europos regioninių arba mažumų kalbų chartijos nuostatų vykdymas

Maloniai pranešu, kad vyksta Tautinių mažumų apsaugos rėminės konvencijos įgyvendinimo stebėjimo ketvirtasis ciklas. 2020 m. gruodį planuojamas Patariamojo Komiteto Tautinių mažumų apsaugos rėminės konvencijos reikalams atstovų vizitas Lenkijoje. Susitikus tikriausiai bus galima išsiaiškinti Komiteto pateiktas pastabas ir papildyti Lenkijos perduotą informaciją. Komitetas paminėjo, tarp kitko, būtinybę imtis veiksmų mažumų kalbų mokymo kokybei pagerinti (imtis didesnės atsakomybės už naujų mokymo priemonių leidybą, užtikrinti, kad vietos valdžiai skirtos lėšos mažumų kalboms mokyti būtų panaudotos minėtam tikslui). Neabejotina, kad šioje srityje reikia tolesnių pastangų ir iniciatyvų.

Tuo pačiu noriu priminti, kad Patariamasis Komitetas nurodė taip pat daug Lenkijos teigiamų veiksmų. Tarp svarbiausių verta paminėti *Lenkijos romų bendruomenės integracijos programos 2014–2020 m.* bei valdžios

veiklos (ji remia daug institucijų ir projektų) teigiamą įvertinimą. Komitetas informavo, kad *Programa* davė pastebimų rezultatų. Jie ypač pastebimi švietimo srityje – sumažėjo nušimtis asmenų, per anksti baigiančių mokslą, bei romų vaikų, kuriems reikia specialiojo ugdymo (tarp kitko, dėl mokyklose įdarbintų daugiau kaip 90 romų kilmės asistentų darbo). Taip pat pabrėžė, kad toliau yra finansuojama tautinių mažumų kultūrinė veikla ir žiniasklaida²².

Gerbiamas Pirmininke,

tikiu, kad perduota informacija dėl svarbiausių tautinėms ir etninėms mažumoms bei regioninę kalbą vartojančiai bendruomenei rūpimų klausimų yra naudinga, kad ji esanti vienas iš Vyriausybės ir mažumų pusių dialogo elementų. Primindamas Bendrapirmininkio žodžius, manau, kad „už mažumų kultūrų išsaugojimą ir plėtrą, tautinėms ir etninėms mažumoms bei regioninę kalbą vartojančiai bendruomenei sąlygų išsaugoti savo kultūrą, kalbą ir tradicijas sudarymą yra atsakingos ne tik valstybės institucijos“, bet ir mažumų bendruomenės.

Su pagarba

Błażej Poboży,

Vidaus reikalų ir administracijos ministerijos valstybės pasekretoris,

Vyriausybės ir tautinių bei etninių mažumų bendrosios komisijos bendrapirmininkis

/kvalifikuotas elektroninis parašas/

Susipažinti:

Ponui Jarosław Sellin, Kultūros ir tautinio paveldo ministerijos valstybės sekretoriui; Ponui Maciej Kopeć, Nacionalinės edukacijos ministerijos valstybės pasekretoriui; Poniai Anna Katarzyna Schmidt-Rodziejcz, Vyriausybės įgaliotinei lygių galimybių reikalams.

(Pabaiga)

²² *Ketvirtoji nuomonė dėl Lenkijos, priimta 2019 m. lapkričio 6 d.; Apibendrinimas.*

2020 metų demografiniai rodikliai

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

2020-ųjų pabaigos duomenimis, Seinų miesto valsčiaus civilinės metrikacijos įstaigoje įregistruotas bendras gyventojų skaičius – 5079 (2400 vyrų ir 2679 moterys). 2019 m. pabaigoje Seinuose gyveno 5191 žmogus (2457 vyrai ir 2734 moterys). Dėl mažėjančio gimstamumo, didėjančio mirštamumo bei išvykimo gyventi kitur mieste gyventojų žymiai sumažėjo (tarkim, 2018 m. pabaigoje Seinų mieste gyveno 5557 žmonės). 2020 m. Seinuose 50-ąjį bendro gyvenimo jubiliejų atšventė 7 poros, o 2019 m. buvę 11 tokių porų.

2020-aisiais Seinų miesto valsčiuje įregistruoti 24 gimę vaikai (13 berniukų ir 11 mergaičių). Ankstesniais metais vaikų gimė daugiau: 2019 m. – 37 (12 mergaičių ir 25 berniukai), 2018 m. – 40, 2017 m. – 41, 2016 m. – 35, 2015 m. – 32.

2020 m. Seinų mieste mirė 80 žmonių (43 vyrai ir 37 moterys). Ankstesniais metais mirštamumas buvęs žymiai mažesnis: 2019 m. – 69 mirusieji (34 vyrai ir 35 moterys), 2018 m. – 66, 2017 m. – 70, 2016 m. – 71, 2015 m. – 53.

Taigi natūralusis prieaugis Seinų miesto valsčiuje išlieka neigiamas.

Seinų miesto vyriausi žmonės: gimę 1921 m. – 1 moteris, 1922 m. – 1 moteris, 1923 m. – 1 moteris ir 1 vyras, 1925 m. – 3 moterys ir 2 vyrai. Tarp jų yra ir pora lietuvių.

Duomenis pateikė Seinų miesto valsčiaus civilinės metrikacijos įstaigos inspektorė Dorota Lozinska.

Panašūs demografiniai rodikliai ir kaimuose. Seinų valsčiaus (jam priklauso 48 kaimai) gyventojų apskaitos skyriuje įregistruota, kad 2020 m. gimė 25 vaikai (10 berniukų ir 15 mergaičių). Ankstesniais metais

naujagimių buvę žymiai daugiau: 2019 m. – 37 (19 berniukų ir 18 mergaičių), 2018 m. – 41 (24 berniukai ir 17 mergaičių).

2020 m. mirė 64 asmenys (38 vyrai ir 26 moterys). Palyginimui: 2019 m. mirė 47 žmonės (26 vyrai ir 21 moteris), o 2018 m. – 51 (21 vyras ir 30 moterų).

2020 m. susituokė 20 porų (2019 m. – 23), išsiskyrė 8 poros.

2020 m. pabaigoje Seinų valsčiaus kaimuose gyveno 3963 žmonės (2027 vyrai ir 1936 moterys). Pernai mirė 64 asmenys, gimė 25 ir dar 38 išsiregistravo. 2019 m. pabaigoje Seinų valsčiaus kaimuose gyveno 4040 žmonių (2067 vyrai ir 1973 moterys).

Garbingo amžiaus daugiausia sulaukė moterys: 95 ir daugiau metų – 1 moteris iš Pockūnų (100 metų), 98 m. – 2 moterys iš Olšankos ir Zaleskie bei 1 vyras iš Dubavo, 97 m. – 3 moterys iš Dvarčėnų, Lumbių ir Dubavo, 96 m. – 2 moterys iš Bose ir Žagarių bei 1 vyras iš Beržalapių, 95 m. – 3 moterys iš Alnukų, Klevų ir Radziuškės bei 1 vyras iš Gavieniškės.

12 porų paminėjo santuokos 50-metį. *Duomenis pateikė Gyventojų apskaitos skyriaus inspektorė Alicija Virbaliėnė.*

2020-ųjų pabaigos duomenimis, Punsko valsčiuje buvo įregistruotas 4231 gyventojas, 1222 iš jų – Punsko miestelyje. Palyginus su ankstesnių metų duomenimis, aiškėja, jog per pastaruosius trejus metus Punsko valsčiuje sumažėjo per 40 žmonių. Tik Punsko miestelyje gyventojų skaičius nežymiai auga – po kelis asmenis per metus.

2020 m. mirė 58 valsčiaus gyventojai (31 vyras ir 27 moterys). Tai didžiausias mirčių skaičius pastaraisiais metais, nes 2018 m. mirė 52, o 2019 m. – 35 žmonės.

Susituokė 19 porų, o 11 atšventė 50-ąjį bendro gyvenimo jubiliejų. Ankstesniais metais sutuoktuvių būdavo registruojama keliomis daugiau.

2020-ieji buvo dosnūs šeimoms – gimė 48 vaikai (25 berniukai ir 23 mergaitės). Tai nėra rekordas, tačiau sulaukta daugiausia naujagimių nuo 2016 m., kai jų buvo 46. Verta priminti, kad 2017 ir 2019 m. gimė tik po 25 vaikus, o 2018 – 40. Nepaisant gimusiųjų pagausėjimo praėjusiais metais, natūralusis prieaugis Punsko valsčiuje išlieka neigiamas. Jis toks yra nuo 2010-ųjų (teigiamas buvo tik 2014 m.).

Patys vyriausi valsčiuje dabar yra 1923 m. gimę žmonės. Tokių gyventojų tik du: viena moteris iš Ožkinių ir vienas vyras iš Agurkių kaimo. Jiems šiemet sukaks 98-eri. Garbingo amžiaus sulaukė dar devyni valsčiaus gyventojai, kuriems dabar nuo 95 iki 97. Tai aštuonios moterys ir vienas vyras. Yra dvi 97-erių metų moterys – viena jų gyvena Vaitakiemyje, kita Smalėnuose, ir dvi 96-erių metų moterys – viena iš Šlynakiemio, kita iš Vidugirių. Tie, kuriems šiemet sukaks 95-eri, gyvena: Punske (2 moterys), Vaitakiemyje (2 moterys) ir Kreivėnuose (1 vyras). Šiuo metu daugiausia ilgaamžių žmonių yra Vaitakiemio kaime (3).

Preregistruota 18 asmenų, atvykusių iš kitų šalių – 10 iš Lietuvos, 7 iš Baltarusijos ir 1 iš Ukrainos. Esama ir kitų šalių piliečių, tačiau pagal dabartinę teisę, turėdami darbo leidimą, registruoti savo gyvenamosios vietos Lenkijoje jie neprivalo.

Duomenys paimti iš www.punskas.pl paskelbto straipsnio „Skaičiai neme-luoja“ (juos pateikęs Gyventojų apskaitos skyriaus darbuotojas Ramūnas Staskevičius).

Sveikiname močiutes ir senelius!

„AUŠROS“ INF.

Sausio 21-oji – meilę ir šilumą dovanojančios močiutės, o sausio 22-oji – mylimo senelio diena. Jau tradiciškai tomis dienomis mūsų krašte veikiančios vaikų darželiai ir pagrindinės mokyklos kviesdavo senelius į svečius. Tai būdavo visiems tikra šventė. Deja, šiemet šie, kaip ir daugelis kitų, renginiai neįvyko. Tačiau kūrybingi mokytojai su vaikais sugalvojo, kaip pasveikinti senelius, pavyzdžiui, per internetą.

Seinų „Žiburio“ mokykla savo feisbuko paskyroje ta proga įrašė: „Kai už lango šilti saulutės spinduliai pradėjo vyti iš kiemo šalčius, mūsų mokykloje, jaukioje aplinkoje, vaikučiai kruopščiai ėmėsi ruošti vienai svarbesnių sausio švenčių. Nuo ankstyvo ryto visi mokinukai su džiaugsmu pradėjo ruošti popierinių gėlių puokštes ir atvirukus su sveikinimais, kuriuose dėkojo seneliams už rankų šilumą, už gražias vaikystės akimirkas, už švelnumą, už meilę.“

Mes irgi linkime visoms močiutėms ir visiems seneliams, kad bėgant metams, išlaikytų nesusiraukšlėjusią, kupiną vilties, šilumos, meilės ir džiaugsmo širdį ♥.“

Punsko vaikų darželio auklėtiniai irgi nekantriai ruošėsi ir laukė Senelių šventės. Visi mokėsi eilėraščių ar dainelių. Piešė gražius portretus, kuriuose šypsojosi seneliai. Vaikučiai noriai kūrė atvirukus ir skubiai nešė juos savo močiutėms ir seneliams į namus. Visą savaitę mažyliai pasakojo apie savo senolius. Jie bandė draugams pasigirti jų vardais, gyvenamąja vieta, išvaizda, profesija ir kt. Taip pat ne kartą pasisakydavo, už ką jie myli savo senelius: už tai, kad yra geri, juos pasaugo, perka saldumynus, duoda pinigėlių, kartu pažaidžia, gamina skanius valgius...

Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos trečiokai

Teresės Gašenės nuotr.

Punsko vaikų darželio „Varlyčių“ grupė

Iš Punska darželio archyvo

Piešinių konkursas Sausio 13-ajai paminėti

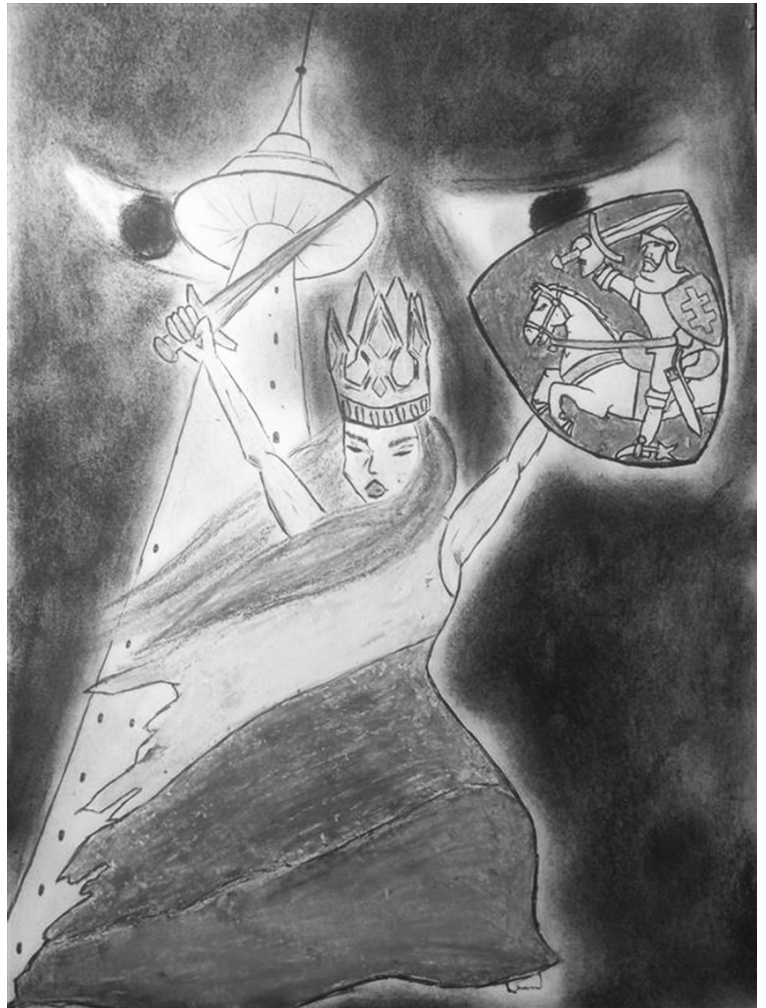
SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

„AUŠROS“ INF.

2021 metais minimos 1991 m. sausio 13 d. sovietų agresijos prieš Nepriklausomą Lietuvos valstybę 30-osios metinės. Siekdama pažymėti Sausio 13-osios įvykių reikšmę Lietuvai, pagerbti žuvusius ir nukentėjusius laisvės gynėjus, taip pat įtvirtinti šios datos svarbą Lenkijos visuomenėje, Lietuvos Respublikos ambasada Lenkijoje surengė nuotolinį jaunimo piešinių konkursą.

Konkurse dalyvavo Lenkijos moksleiviai, taip pat mokyklinio amžiaus Lenkijos lietuviai bei šalyje gyvenantys Lietuvos piliečiai. Nugalėtojus atrinko speciali komisija, kuriai vadovavo ambasadorius Eduardas Borisovas. Konkurso laureatais tapo: Kristijonas Dembauskas,

Gabijos Petruškevičiūtės piešinys „Lietuva – Motina – Karė“

Karolina Gargolińska, Onutė Karaneckaitė, Gabija Kazokaitė, Dawid Kaźmierczak, Matas Kmieliauskas, Gabija Petruškevičiūtė, Artūras Petruškevičius, Danielius Šematovičius, Povilas Zdanys. Visi jie apdovanoti atminimo dovanėlėmis. Laureatų darbai bus išleisti stendų pavidalu ir eksponuojami Lietuvos ambasados Varšuvoje prieigose.

Pasibaigus konkursui, Varšuvoje gyvenantis žymus lietuvių dailininkas Stasys Eidrigėvičius sausio 14 d. nuotoliniu būdu apibendrino konkurso rezultatus bei skaitė dailės paskaitą jo dalyviams.

Onutės Karaneckaitės piešinys „Keltas į laisvę“

Po tanku gindama Vilniaus bokštą pakliuvusi Loreta Tručiliauskaitė-Šlekienė: „Nesitikėjau, kad taip galima elgtis su žmonėmis“

Loreta Tručiliauskaitė-Šlekienė buvusi tarp tų žmonių, kurie 1991 metų sausio 13-ąją buvo prie Vilniaus televizijos bokšto. Tų kruvinų įvykių liudininke sunkiai nukentėjusi – ji pakliuvo po tuo pačiu tanku, kuris pražudė Loreta Asanavičiūtę.

Sausio 13-osios įvykių liudininke kalbino Lietuvos valstybės naujojo archyvo Dokumentų saugojimo ir informacijos skyriaus archyvaras Darius Gudelis. Minėtasis archyvas kartu su Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka pristatė pokalbių ciklą 1991 m. sausio 13-ajai paminėti.

Darius Gudelis: Gerbiama Loreta, esate vienas žmonių, kurie tą tragišką sausio 13-ąją budėjote prie Vilniaus televizijos bokšto. Ką išgyvenote tą naktį ir kokiomis aplinkybėmis ten atsidūrėte?

Loreta Tručiliauskaitė-Šlekienė: Tam, kas vyko tuo metu, negalėjau likti abejinga. Ėjau, nes taip man liepė mano sąžinė, protas, širdis. Kitaip pasielgti negalėjau – turėjau ten būti. Turėjau būti su visais žmonėmis. Tai buvo mano pilietinė pareiga, kurią turėjau atlikti.

D. G.: Tą naktį Jums teko skaudžiai nukentėti – vos nežuvote po tanko vikšrais. Kaip tai atsitiko? Papasakokite plačiau.

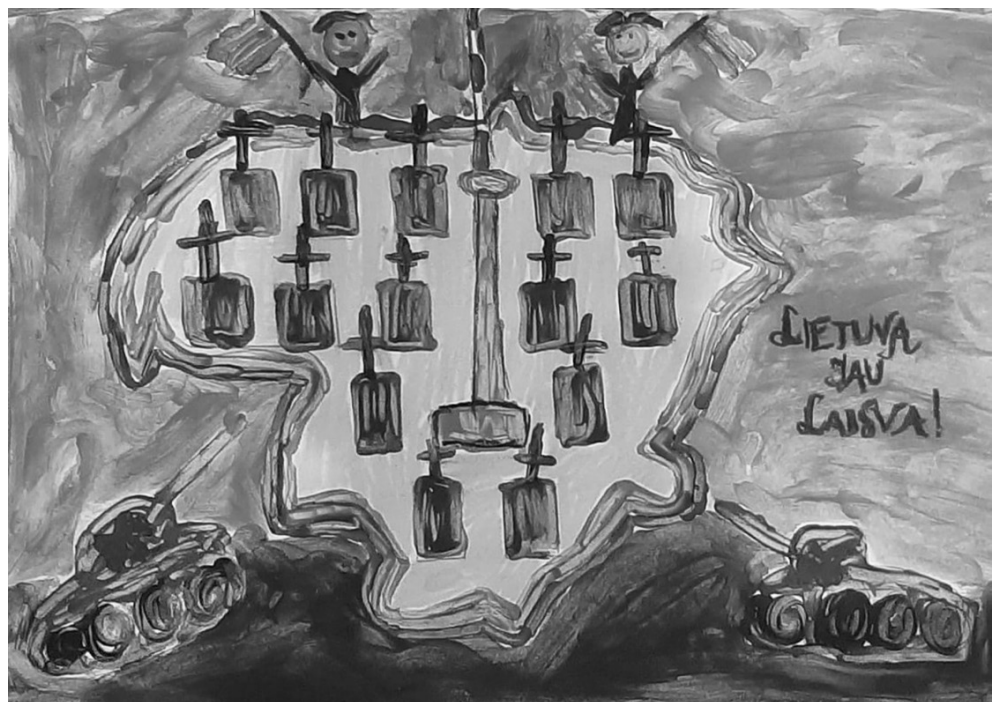
L. T.-Š.: Tai – labai skaudus prisiminimas. Net pati nesitikėjau, kad taip galima elgtis su žmonėmis. Buvau jauna ir tikrai nė negalvojau, kad taip galima daryti. Bet pasirodo, kad taip daroma. Man, jaunam žmogui be jokios gyvenimiškos patirties, tai buvo labai didelis išbandymas ir turbūt mano savotiška kova.

Tuo metu buvome draugės su Loreta (Asanavičiūtė – red.). Penktadienį iš darbo atėjome budėti prie bokšto, nes buvo arti darbovietės – tik keliasdešimt metrų. Išbėgome iš darbo, prabuvau iki pat vakaro. Vakare sutikau Loreta – susitarėme susitikti kitą dieną.

Kai grįžau namo penktadienį, buvo likę labai nebedaug žmonių. Labai išgyvenau, bet pasakiau sau, kad reikia pailsėti. Grįžau, radijas visada įjungtas, pasidėjau rūbus šalia – jei kas, bėgsiu. Įstrigę Kernačio žodžiai – tada jis labai gražiai kreipėsi į jaunimą. Tai man buvo dar didesnė paskata, kad privalau ten būti.

Kitą dieną susitikome su Loreta prie bokšto. Žmonių rinkosi daug. Taip iki pat vakaro, iki lemtingosios nakties valandos.

Man iš tos nakties labai įstrigę štai kas: pasklido informacija, kad bokšto link važiuoja tankai. Kadangi mes buvome prie pat bokšto,

Mato Kmieliausko piešinys „Lietuva jau laisva!“

Povilo Zdanio piešinys „Lietuva! Lietuva!“

ant kalno, man visada išlieka tas vaizdas: pasigirsta triukšmas, matai, kaip languose užsidega namų šviesos, žmonių daugėja, eina bokšto link – kaip skruzdės bėga į skruzdėlyną. Atrodo, būtų atvirščiai – nelaimė, tankai įvažiuoja, tai bėgtų, slėptųsi. O čia žmonės bėga, į kalną lipa – kažkas nerealaus ir nesuprantamo, bet kartu supranti, kad žmonės bėga ginti savo laisvės, savo siekių. Tai tuo metu mane labai padrąsino.

D. G.: Kiek žinau, Jūs buvote greta Loretos po tanku?

L. T.-Š.: Šalia. Mes po tuo tanku papuolėme keturi žmonės: Loreta, Angelė Pladytė, Antanas Sakalauskas ir aš.

Lemiamą ataką, kai tankas artėjo, mes su Loreta visada buvome greta. Kai tankas važiavo, aš kritau aukštieji. Nuo tos akimirkos Loretos daugiau nebemačiau. Kas buvo šalia manęs – vyras ar moteris – tuo metu nesupratau. Buvo sumaištis. Po kurio laiko išsiaiškino, susipažino su tais žmonėmis.

D. G.: Kaip po tokio sukrėtimo pavyko atsigauti tiek fiziškai, tiek psichiškai? Kas padėjo labiausiai?

L. T.-Š.: Pirmiausia sau pati liginėje pasakiau, kad neturiu teisės pasiduoti. Sau daviau žodį vardan to, kas įvyko, vardan Loretos, vardan tų žuvusiųjų: jei taip galima pasakyti, man pasisekė – aš likau gyva, privalau toliau gyventi. Taip pat turėjau didžiulį norą sukurti šeimą – tikriausiai tai buvo didžiausias akstinas.

Buvo labai sunkių momentų, kai visą laiką kartojosi tas pats baisus sapnas, iš jo būdavo labai sunku išėiti – rodos, esi jau realybėje, bet kartojasi kažkokie vaizdiniai. Buvo labai sunkių psichologinių momentų, bet mane dar gelbėjo mano begalinis optimizmas, tikėjimas, artimųjų, draugų, kurie mane visom prasmėm palaikė, rėmė, pagalba. Tuo metu nebuvo visiškai jokios psichologinės pagalbos.

Noriu padėkoti ir paprastiesiems Lietuvos žmonėms, kurie ateidavo, aplankydavo, atnešdavo ypatingų

valgių, vitaminų. Žmonėms rūpėjo. Tai ir padėjo.

Reikėjo su savimi kovoti – tai reikia pripažinti.

D. G.: Ar esate sulaukusi dėmesio iš Lietuvos ir užsienio žiniasklaidos, kuri fiksavo to meto sausio įvykių liudininkų pasakojimus?

L. T.-Š.: Labai daug. Pirmiausia buvo tiek iš Lietuvos, tiek iš užsienio net ir liginėje. Kartais net ir šiek tiek per daug. Visiems turėdavau pasakoti tą liudijimą – man būdavo ir psichologiškai sunku. Daktarų atsisakdavau, ar aš galėsiu pasakoti, nes mano būklė buvo sudėtinga.

Ir po to dėmesio – man jo nereikėjo – netrūko.

D. G.: Ar Lietuvos Respublikos institucijos skiria dabar dėmesio už Jūsų budėjimą, dalyvavimą Sausio 13-osios metu?

L. T.-Š.: Turiu invalidumo grupę, taip pat kiekvieną mėnesį gaunu papildomai socialinę paramą, bet dėl to reikėjo kovoti. Ne dėl to ėjau, kad paskui ką nors gaučiau, man taip susiklostė – kadangi buvau sunkiai sužalota, didelių ar sunkių darbų nebegačiu daryti.

Kiekvienais metais pakviečia į renginius. Aš ir nekviesta einu ar prie bokšto, ar prie televizijos komiteto, ar į Seimo posėdžius, skirtus Sausio 13-ajai paminėti. Ir taip būna įvairiausių renginių: mokyklos, organizacijos kartais kviečia. Šituo negaliu skųstis.

D. G.: Sausio 13-oji Jums reiškia...

L. T.-Š.: Pirmiausia – pergalę kovojant prieš brutalumą, neteisybę, pergalę kovojant už laisvę, už mūsų siekius. Nepaisant netekčių, tai man vis tiek yra begalinės žmonių vienybės, pasiaukojimo, ryžto diena.

Kitokio gyvenimo tęsinys

VYTAUTAS PEČIULIS

Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ 2021 m. 1 nr.

Darbų daug, o karštomis dienomis esant stipriam kvapui nelengva dirbti. Tabakas yra toks augalas, kuris pakelia daug karščio, ir kai esą drėgmės – auga kaip „ant mielių“. Trašos beriamos sodinant, maždaug dešimt centimetrų abiejose daigų pusėse. Jos pamaži tirpsta ir kai pasiekia šaknis, prasideda greitas augimas.

Į augimo pabaigą drugiai pradeda dėti kiaušinėlius, iš kurių atsiranda kirminėliai. Jie augdami ėda lapus. Tuomet pasamdžius lėktuvą tabakas nupurškiamas nuodais, kurie kirminus sunaikina. Kirminai yra žalios spalvos, užauga apie penkių centimetrų ilgio ir mažojo piršto storumo. Nenupurškus nuodais tikriausiai pusę lapų sunaikintų.

Užauga daugiau kaip dvidešimt lapų, kurie nuskinami per septynis kartus po tris lapus, pradedant nuo apatinių. Maždaug du mėnesiai po pasodinimo, rugpjūčio pradžioje, reikia skinti. Augantis tabakas yra tamsiai žalios spalvos, o paskui pradeda geltonuoti. Nelengvas darbas skinti susilenkus apatinius lapus. Pradžioje skauda nugarą, bet paskui priprantama. Po trečio skynimo palengvėja, kai nereikia žemai lenktis. Apatiniai lapai yra ploni ir lengvi, turi mažai nikotino, bet jie sumaišomi su aukščiau augusiais lapais, kurie turi daug nikotino. Paskutinių dviejų skynimų lapai yra sunkiausi ir tabakas stipriausias. Iš džiovyklos gaunama arti dviejų tonų „makorkės“.

Tais laikais dirbo šeši skynėjai ir vienas traktoristas, pervežantis prie

džiovyklos „laive“ surinktus lapus. Prie džiovyklos dirba dvi rišėjos, kiekviena su dviem padavėjom. Parvežtus lapus iškrovėjas deda ant stalo prie padavėjų. Lapus po tris padavėjos pakaitomis paduoda rišėjai. Ši ryšelius riša ant 120 cm ilgio, 4 cm pločio ir 2 cm storumo lentelių. Rišamas vienas ryšelis vienoje, kitas – kitoje pusėje. Taip sudėlioti laikosi. Pradžioje ir pabaigoje siūlas užneriamas ant pagalio. Ant kiekvieno pagalio rišami 32 ryšeliai, po 16 kiekvienoje pusėje. Džiovyklai pripildyti reikia 1260 pagalių. Jie į džiovyklą patenka judančiu diržu. Pastatas šildomas, su dvejomis durimis kiekvienoje pusėje. Duryse yra trys tarpai, kiekvienam po aštuonias laktas. Kabinama taip: trys tarpai iš karto į abu šonus ir vidurinis – pradedant nuo viršaus. Penkis pagalius pirmoje, dešimt antroje laktoje, o likusios šešios laktos – po penkiolika pagalių. Taip buvo tais laikais, kai dirbau tabako ūkyje. Dabar viskas pasikeitę, mechanizuota, skiriasi kaip diena ir naktis, visi darbai kitaip ir lengviau atliekami.

Mokėdavo atlyginimą už pripildytą džiovyklą, taigi skynėjai skubėdavo, kad greičiau priskintų. Pradžioje, kol nebuvom pripratę, reikėdavo ilgiau padirbėti, o vėliau kartais per šešias valandas pavykdavo pripildyti džiovyklą. Skynėjai turėdavo kiekvienas savo vagą. Viduriniojo vagoje arklys tempia siauros dėžės pavidalo „laivą“, į kurį eilėmis dedama ryšelius nuskintų lapų. Su arkliais kitų darbų nedirbta.

Arklys buvo stambus ir tikras šeimninkas ganykloje. Jis labai pareigingai sekėdavo paskui skynėją ir klausydavo šaukimo. Išgirdęs „koman“ atėdavo (bet daugiausia neragintas sekėdavo),

sušukus „oooo“ – sustodavo. Taigi buvo kitaip šaukiama nei mūsų krašte. Štai ką pasakojęs vienas lietuvis. Kai po karo atvyko į Kanadą, pas ūkininką kai kurie darbai buvo atliekami su arkliais. Laikydamas už vadelių jis kažką darė. Norėjo, kad arkliai sustotų, tai sušuko „trrrrr“. Tada jie pradėjo eiti greičiau. Dar garsiau šaukiant „trrrrr“ arkliai dar greičiau traukė. Tas žmogus uždusęs metė vadeles ir parkritęs ant žemės suaimanavo „oooo“. Tuomet arkliai sustojo. Taip jis sužinojo, kokias komandas jie supranta.

Ūkininkas laikė dvi karves ir jautį mėšai, kurie būdavo aptvertoje ganykloje. Anksti rytą prieš pradėdant darbus reikėdavo arkliui uždėti pakinktus, pašerti miltais ir pamelžti karves bei apliuobti kitus galvijus. Išėjus prie tvarto ir pašaukus arklių, jis pakeldavo karves ir visi pareidavo į tvartą. Atsistodavo į savo gardus, kur gaudavo po kaušą suplotų avižų. Dėl jų buvo tokie paklusnūs. Pieno iš dviejų karvių buvę nemažai, tai atlikusiu girėdavo veršelius, nupirktus iš kaimyno. Šis vertėsi pienininkyste ir atsiradus buliukui jį parduodavo. Paaugintus veršelius parduodavo mėsininkams. Tokių auginamų veršelių nebūdavę tik žiemą. Europiečiai ūkininkai laikydavo galvijų tam, kad pasigamintų sau mėsos, turėdavo vištų kiaušiniams, laikė keletą kiaušelių. Pasisodindavo bulvių ir įvairiausių daržovių. Kanadiečiai nieko sau neaugindavo, viską pirkdavo parduotuvėse. Pasisodindavo mažame darže tik būtiniausių daržovių. Reikėdavo užtektinai pasiruošti mėsos, kad išmaitintų visus dirbančius. Prieš darbųmetį paskersdavo du bekonus ir papjaukdavo daugiau kaip metų

Rišėjas, lapų padavėjos, kabintojas ir Vytautas Pečiulis (su kepure), gulinti – Aldona Pečiulytė

veršį. Galvijus paimdavo skerdykla, kurioje mėsininkai skerdieną supjaustydavo tinkamais gabalais ir aptraukdavo vaškuotu popieriumi, kad galima būtų dėti į šaldiklį. Darbymečiui būdavo pasamdoma šeimininkė, kuri tris kartus per dieną ruošdavo maistą. Susėdus būriui prie stalo, ji turėdavo vikriai suktis.

Ūkis, kuriame dirbau, buvo ne per didelis. Jame augino apie dvidešimt keturis ekerius tabako. Kanadoje plotas matuojamas ekeriais (ekeris yra apie 40 arų). Tiek auginant visiems darbininkams nebuvo kasdien darbo. Dirbom pusė: keturi skynėjai, viena rišėja, dvi lapų padavėjos, traktoristas ir iškrovėjas. Surištus lapus dėta į krūvą prie džiovyklos lango. Grįžę pietų ir vakare skynėjai sukabindavo juos džiovykloje. Visą pastatą pripildydavom per dvi dienas. Norint neatsilikti, bent kartą per savaitę būdavo pasiskolinama darbininkų iš kitų ūkių (kai tą dieną neskindavo).

Džiovinimas užtrukdavo apie savaitę, pradžioje palaikant mažą temperatūrą, kad imtų geltonuoti lapai. Po maždaug dviejų parų, lapams tinkamai pageltus, atidaromos ventilacijos angos ir palaipsniui keliant temperatūrą prasideda džiovinimas. Apatiniai

lapai būdavo džiovinami dar apie keturias dienas. Aukščiau augę lapai storesni, todėl jiems išdžiovinti reikėdavo daugiau dienų, o į skynimo pabaigą, kai atvėsdavo oras – būdavo džiovinama dar ilgiau. Išdžiovinus atidaromos visos durys. Nakties vėsa ir drėgmė suminkština lapus iki lankstumo. Vėžama juos į daržinę, kur sukraunama į krūvą (lapais į vidų).

Baigus skinti laukuose likę stiebai susmulkinami ir pasėjus rugius lėkštiniu kultivatoriumi sumaišoma žemė. Rugiai sėjami norint išlaikyti švarius laukus, kad nesiveistų piktžolės. Kombainu kertama tiek, kiek reikia sėklos apsėti laukus, kur augo tabakas. Taigi pusė laukų – tabako, kita pusė – rugių. Taip pramečiui sodinant spėja supūti kambliai ir šaknys. Sodinant kasmet nebūtų galima kultivuoti, nes veltūsi likę žemėje kambliai ir šaknys. Nenukirsti rugiai specialiomis lėkštėmis sumaišomi su žeme. Nekertama visų laukų dėl to, kad rugiai pašarams netinka (jie tankiai sudygę neleidžia piktžolėms veistis).

Pasėjus rugius ir atlikus kitus reikalingus darbus, vėstant orams, spalio pradžioje, prasideda rūšiavimas, kuris užsitęsia iki vasario mėnesio. Prieš tai sukrovus tabaką daržinėje,

atvyksta augintojų kooperatyvo atstovai ir nustato, kiek svorio priauginta. Paimdami iš kiekvienos krūvos keletą mėginių pasveria. Numatytą svorį padalina į penkias dalis, atsiunčia korteles, su kuriomis pristatoma pardavimui. Surūšiuotus pasiunčiama kortelė, kad yra paruošta. Atvykę patikrina, ar tikrai paruošta. Tada patenka į pristatymo eilę. Tai daroma norint ją teisingai nustatyti. Kiekvienas ūkininkas stengiasi kuo greičiau paruošti, kad galėtų patekti į eilę. Prie patalpos, kurioje rūšiuojama, yra garų patalpa, kur sukabintas tabakas karštais garais suminkština, kad lapai būtų lankstūs. Rūšiuojama pagal spalvas. Daugiausiai yra geltonų lapų. Skirstoma šviesūs, tamsesni ir atskiriamos kitos spalvos. Už kiekvieną rūšį gaunamos skirtingos kainos. Kiekviena rūšis dedama į skirtingas dėzes, kuriose yra virvės ir popierinis apvalkalas. Pripildžius dėžę ir presu suspaudus surišama, apvelkama apvalkalu, jį kitomis virvėmis surišama. Ant kiekvieno pako užrašoma rūšies raidė. Parduodant sukraunama kiekviena rūšis atskirai, tuomet tabako kompanijų pirkliai pasiūlo kainą.

Baigus rūšiuoti ūkininkas pasiūlė toliau dirbti atėjus pavasariui. Kadangi buvo laisvesnio laiko, nuvykau kelioms savaitėms aplankyti mamą ir seserį. Sugrįžus kovo mėnesį atsirado darbų ir reikėjo greitai paruošti šiltadaržį daigų auginimui. O jų reikia daug – vienam ekeriui daugiau kaip penkių tūkstančių daigų. Šiltadaržio vadinamosiose lovose pripilama apie penkis centimetrus durpinio juodžemio, kurį dalimis su užvožiamu dangčiu šutinama karštais garais. Taip darant sunaikinamos visos bakterijos ir piktžolių sėklos. Paruošus šiltadaržį balandžio pradžioje pasėjamos sėklos. Per maždaug septynias savaites daigai užauga ir yra tinkami sodinti. Per tą laiką paruošiami laukai, pakratoma mėšlo, kurio atveža iš gyvulius auginančių ūkių. Didžiausi daigai raunami kasdien ir gegužės

pabaigoje pradedama sodinti. Du asmenys rauna daigus, o trys sodina laukuose. Laukai suženklinami vienodais tarpais. Sodinimo mašiną tempia traktorius. Du asmenys deda daigus į judančius daigų turėklus, kurie pasiekę praskirtą žemę pajudina vandens nuleidimo gaiduką, o pavirtę ratukai iš abiejų pusių užspaudžia žemę. Taip vienodais tarpais susodinama. Trąšos pilamos iš abiejų pusių truputį toliau nuo sodinamų daigų.

Per metus susipažinau su visais darbais, kuriuos atliekama auginant tabaką. Ūkininkas pasiūlė, kad skynimui atvyktų mama ir sesuo. Prieš skynimą nuvažiavo aplankyti pažįstamą, kuris mane pasiūlė. Grįždamas parsivežė mamą ir seserį. Mama šeimininkavo, o sesuo dirbo prie rišimo. Baigus skinti ūkyje visiems darbo nebuvo, todėl surado kitą ūkininką, kuriam reikėjo darbininkų rūšiavimui. Sesuo išvyko gyventi į Torontą ir greitai įsidarbino. Mes su mama persikėlėm gyventi ir dirbti ūkyje, kur buvo kitas namas. Nusipirkau naudotą, trejų metų senumo mašiną, nes kaime be mašinos negalima apsieiti. Susitvarkiau vairavimo teises ir pradėjau vairuoti. Namas nebuvo iš geriausių, bet turėjome pastogę ir pasijutom pilnaverčiai gyventojai.

Rūšiuojant ūkininkas įvertino mūsų sugebėjimus ir pasiūlė kitą metų patiemis jo ūkyje auginti tabaką. Pasirašius sutartį tapau augintoju pusininko teisėmis. Pagal sutartį savininkas dengia visas išlaidas, susijusias su technika, o pusininkas apmoka visas darbo išlaidas. Pardavus tabaką gauti pinigai pasidalinami pusiau. Nelengva buvo turint mažai patirties. Didžiausia kliūtis buvęs silpnas kalbos mokėjimas. Kitiems padedant ir patariant, palengva tvarkydami išgavom patyrimo. Taip suviliotiems aštuonerius metus teko ūkininkauti pusininko teisėmis. Kiekvienais metais gerėjo padėtis ir kalbos mokėjimas. Apie ūkininkavimą pusininko teisėmis reiktų kito pasakojimo...

(Pabaiga)

Apie lietuves moteris ir... Steigiamąjį Seimą

Moterų teisės visuomenėje

JANINA MACUKONIENĖ

Parašyti šį straipsnį paskatino pastarieji moterų streikai Lenkijoje, kuriuose jos pasirodė tikrai ne iš gražiausios pusės (nors reikalavimai gal kažkiek ir pagrįsti). Jos didžiavosi anksti įgytomis balsavimo teisėmis, savo reikšminga pozicija pasaulinėje moterų kovoje dėl lygiateisiškumo XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje ir indėliu į Lenkijos valstybės raidą, nes prieš šimtą metų galėjo dalyvauti rinkimuose į Steigiamąjį Seimą. Iškart prisiminiau, kad Lietuvoje tais pačiais metais vykusiam Steigiamajam Seimui (svarbiausiam, pirmajam nepriklausomos Lietuvos Seimui) pirmininkauti buvo pakviesta moteris – Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. Nuo jos kalbos, pasakytos posėdžio pradžioje, rašini ir pradėsiu.

Apskritai rinkimuose, vykusiuose 1920 m. balandžio 14–15 d., pagal 1918 11 02 Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatiniuose Dėsniuose įtvirtintas moterų ir vyrų lygias balsavimo teises išrinkta 112 Seimo narių, tarp jų 5 moterys. Labai didelės svarbos Steigiamasis Seimas, kuris, pagal Vasario 16-osios aktą, turėjo „nustatyti Lietuvos Valstybės pamatus ir jos santykius su kitomis valstybėmis“, pirmąją dieną posėdžiavo iškilmingai papuoštoje teatro salėje. Visas Kaunas šiai dienai buvo išpuoštas: pastatyti garbės vartai ties miesto sodu, Laisvės alėja papuošta žinomų dailininkų Žmuidzinavičiaus, Rimšos, Šimonio ir

Galdikio paveikslais, vyko kariuomenės paradas, o Katedroje ir kitose bažnyčiose pamaldos.

Laikinosios vyriausybės vardu Seimą atidarė Antanas Smetona, o pirmininkauti pakviesta, kaip vyriausia amžiumi, rašytoja G. Petkevičaitė-Bitė. Pavyko rasti Čikagoje išleistoje Jono Kutros knygoje „Žvilgsnis praeitin“ jos sveikinimo kalbą: „Laiminga esu, kad likimas suteikia man tos didelės garbės atidaryti šiandien mūsų nepriklausomos tėvynės Steigiamojo seimo darbus ir šalies šeimininkės vardu pasveikinti visus čia susirinkusius.

Laiminga esu galėdama tai padaryt, kaip sena savo tautos nepriklausomybės

Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, Ryga, 1881

Gabrielė Petkevičaitė-Bitė su draugėmis Klementinos Maculevičiūtės surengtuose vienerių metų bitininčių kursuose Tiškevičiaus dvare Deltuvoje, 1885(?)

kovotoja, kaip moteris, igijusi taip karštai pageidaujamo teisių sulyginimo, kaip savo visuomenės narys, nesiliovęs kovoti prieš kiekvieną pavergimą, vis tiek koks jis yra: tautų, luomų ar kapitalo.

Ilga juk ir be galo sunki buvo mūsų tautos kelionė, kol priėjome laisvės slenkstį.“ Paskui pirmininkė priminė skaudžiausius Lietuvos istorijos puslapius ir tautos didvyrių žygdarbius, jaudinančiai pristatė tautinio atgimimo herojus: „*Prieš tokią samdytą ir brangiai mokamą valdininkų armiją, kalavijų, galia ir žiaurumu apsiginklavusią, kaip visi žinom, maždaug prieš pusę amžiaus – stojo mūsų mažas būrelis. Vienintelis jų kovos įrankis – plunksna, vienintelė amunicija – savo tautos mylėjimas, savo tautos vargų supratimas ir didžiausias pasiryžimas ginti ją iki paskutiniųs.*“ Apgailestavo, kad Seimas negali susirinkti mūsų sostinėje Vilniuje ir kad iki šiol vyksta kovos dėl tėvynės: „*<...> savo uždaviniu laikysiu tart geros valios žodį broliams, atskirtiems nuo mūsų fronto juostos.*“ Kalbėtoja paminėjo taip pat Amerikoje ir kitoje tolimose šalyse atsidūrusius lietuvius, kurie turėjo palikti savo tėvynę,

nes „kėlė balsą prieš daromą mūsų tautai nuoskaudą“. Kvietė būti visiems drauge, taip pat su tais, kurie, atidavę savo jėgas, „*atgulė į karštą, nesulaukę tos didelės tautos šventės. Teskamba čia mūsų tarpe nemirtingi mūsų Daukanto, Valančiaus, Baranausko, Kudirkos, Višinskio, Biliūno vardai*“.

Baigdamą savo kalbą, G. Petkevičaitė-Bitė kvietė visus Seimo narius „*visom išgalėm*“ stengtis užtikrinti visiems valstybės gyventojams lygias piliečio teises, gerinti būvį ir „*žengt į aukštesnį kultūros laipsnį*“, nes aplinkui yra daug priešų, kurie kiekviena proga stengiasi mūsų tautą žeminti prieš Europos vakarus. Pabrėžtinai pakartojo, kad visur ir visada reikia vadovautis kultūra, o ginklo imtis tik kraštutiniu atveju, „*vien priešui besikėsinant mus pulti*“. Perspėjo, kad Seimo narių ir visos tautos laukia sunkus ir atsakingas darbas: „*<...> tik savo jėgomis turime pasitikėt, savo jėgomis gydyti senąsias savo žaizdas ir savo nenuilstamu ir organizuotu darbu išbrist iš milijardinių didžiojo karo padarytų mums nuostolių.*“ Paskutiniu savo nelabai ilgos, bet emocionalios ir kartu labai konstruktyvios kalbos sakiniu pirmininkė

bendražygiams priminė: „*Dirbkim tą darbą taip, kaip reikalauja tie, kurie čia mus siuntė.*“

Nors tuo metu, kai vyko Steigiamasis Seimas, moterų viešajame gyvenime, o tuo labiau politikoje buvo labai reta, G. Petkevičaitė-Bitė savo, kaip pirmininkės, užduotį atliko puikiai. Pasinaudodama rašytojos sugebėjimais ir plačia erudicija paveikė savo kalba Seimo narių jausmus, sužadindama gailėstį, pasididžiavimą savo tėvyne, ryžtą atkakliems darbams, solidarumą, atsakingumą. Moteris pirmininkė pasirinko sekretore taip pat moterį, jauniausią atstovę Oną Muraškaitę.

O kas gi buvo ta daugeliui girdėta rašytoja, visuomenininkė, geriausia Žemaitės ir kitų rašytojų, Lietuvos atgimimo veikėjų draugė, globėja, paaukojusi savo gyvenimą šeimai (mirus motinai turėjo namuose ją atstoti, auginti brolius) ir tėvynei? Vykstant Steigiamajam Seimui jai buvo 59-eri (šiais laikais Seimo narių yra žymiai vyresnių). Tai buvo tvirto charakterio, pasitikinti savimi, tačiau fiziškai silpna, luoša moteris (dar 14-metei Gabrielei iškrypo stuburas ir visam gyvenimui pasiliko su kuprele). Petkevičaitė augo puoselėjančių lietuvių tradicijas bajorų inteligentų šeimoje. Tėvas – gydytojas, aktyvus visuomenės veikėjas, kaip teigiama rašytojos biografijoje, turėjo didelę įtaką formuojantis Gabrielės asmenybei. Nedaugelis Lietuvos bajorų kilmės šeimų taip puoselėjo lietuvių kalbą, tradicijas ir taip demokratiškai elgėsi su žemesniojo luomo pavaldiniais kaip Jonas ir Malvina Petkevičiai. Jie vertino darbą, pareigingumą ir skiepijo šias savybes savo vaikams. Nebuvo teikiamos jokios lengvatos ir vienturtei, silpnos sveikatos dukrai. Kaip teigia rašytojos dienoraščius ir kūrybą išanalizavusi Ramunė Bleizgienė, tėvas buvo Gabrielės atžvilgiu per griežtas, o moterų atžvilgiu per daug konservatyvus: nesutiko, kad dukra vyktų į užsienį studijuoti

matematikos, nors šioje srityje turėjo neeilinių gabumų. Jo manymu, Gabrielė, pavaduodama mamą, tapusi turtingų gimtųjų namų šeimininke, prižiūrinti tarnus ir ūkį, turėjo būti pakankamai laiminga. Tačiau Petkevičaitė, neapleisdama tėvų ūkio, jį tobulindama baigusi bitininkystės ir sodininkystės kursus, sugebėjo labai daug nuveikti atgimstančios Lietuvos labui. Vaižgantas straipsnyje, skirtame jos 65-mečiui, rašė: „*Aš žemai savo širdyje nusilenkiau tam luošam, menkasveikačiam darbo milžinui ir teigiamai Lietuvos pajėgai.*“ Ji taip pat buvo kovos dėl moterų lygiateisiškumo lyderė.

Sufražisčių (kovotojų dėl moterų lygiateisiškumo balsavime) judėjimas Lietuvoje prasidėjo jau XIX a. pabaigoje ir tarp garsiausių iš jų istoriniuose šaltiniuose vardijamos Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, Ona Mašiotienė, Felicija Bortkevičienė. Organizuotas moterų judėjimas dėl rinkimų teisės prasidėjo 1905 m., kai Vilniuje susikūrė pirmoji organizacija – Lietuvos moterų susivienijimas – moterų teisėms ginti ir dalyvauti nepriklausomos valstybės atkūrimo. Jis prisidėjo prie to, kad 1905 12 04–05 Didžiajame Vilniaus Seime pripažintas moterų ir vyrų lygybės principas, lygių visuotinių rinkimų teisė. 1907 m. rugsėjo 27 d. Kaune prasidėjo I moterų suvažiavimas. Tarp jo dalyvių vardijama pirmiausia G. Petkevičaitė-Bitė ir kitos moterys, priklausiusios tuometiniam intelektualiniam elitui: S. Kymantaitė-Čiurlionienė, O. Pleirytė-Puidienė, J. Žymantienė-Žemaitė, M. Pečkauskaitė-Šatrijos Ragana, C. Leonienė, F. Bortkevičienė, L. Didžiulienė. Pagrindinis sufražisčių tikslas buvo pasiektas 1918 m. lapkričio 2 d. – moterims suteikta balsavimo teisė, kuri įtraukta ir į laikinąją Konstituciją.

Grįžtant į gilesnę praeitį, kai apie moterų ar žemesniųjų luomų teises nebuvo jokių kalbų įvairiose pasaulio

Gabrielė Petkevičaitė-Bitė kelionėje pas Vincą Kudirką, 1898

šalyse, Lietuva išsiskyrė tuo, kad 1529 m. Pirmajame Lietuvos Statute buvo įtvirtintos moterų teisės į palikimą ir joms suteikta teisė lankyti susirinkimus. Apskritai pagal įvairius istorinius šaltinius galima susidaryti nuomonę, kad aukštesniojo luomo moterys Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje visgi buvo gerbiamos. O jau nepriklausomoje Lietuvoje jos buvo ypatingai veiklios ir būrėsi į įvairias organizacijas. 1928 m. gruodžio 9 d. organizacinis komitetas sukviėtė moterų draugijų atstoves į Lietuvos moterų tarybos (LMT) steigiamąjį susirinkimą. Susibūrė 14 organizacijų atstovės: Lietuvos vaiko, Kūdikių gelbėjimo, Karininkų šeimų moterų, studentų Neo Lithuania (Filiae Lithuaniae), studentų skaučių, studentų Liepsnos, Pieno lašo, Mergaičių bičiulių draugijų, LMS, Lietuvos moterų globos komiteto, Lietuvos moterų, baigusių aukštąjį mokslą, sąjungos, Moterų sąjungos tautiniam laivynui remti, Lietuvių katalikių moterų bei Marijos pravoslavių moterų. LMT tikslas buvo koordinuoti draugijų veiklą ir joms atstovauti šalyje ir užsienyje. Moterų veiklos baras buvęs labai platus, įvairus ir tikrai reikšmingas tarpukario Lietuvai.

Palyginimui pateiksiu duomenų iš kovos dėl moterų teisių istorijos kitose valstybėse. Prancūzijos revoliucijos metu, 1793 m., Olimpija de Guž paruošė „Moters ir pilietės teisių deklaraciją“ – už tai nubausyta mirties bausme. XIX a. antrojoje pusėje teisę balsuoti išsikovojo vienos iš JAV valstijų (Wyoming) ir Anglijos kolonijų Man saloje. Vi-soje valstybėje teisė moterims balsuoti suteikta 1893 m. Naujojoje Zelandijoje, 1902 m. Australijoje, 1906 m. Suomijoje, 1908 m. Danijoje, 1913 m. Norvegijoje, 1915 m. Islandijoje, 1917 m. Kanadoje, Olandijoje, Rusijoje, Latvijoje, Estijoje, 1918 m. Lietuvoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Didžiojoje Britanijoje, Armėnijoje. Nemažai valstybių 1919 m. suteikė moterims balsavimo teises, JAV ir kt. 1920 m. arba nedaug vėliau, tačiau Europos vidury esančioje Šveicarijoje tik 1971 m. Kai kuriose Artimųjų Rytų valstybėse moterims teisė balsuoti suteikiama tik XXI a.

Vėl grįžkime į XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Lietuvą. Ko tada labiausiai trūko lietuvėms moterims ir kaip jos buvo vertinamos kitos lyties atstovų? Prasidėjus tautos atgimimui ir pasirodžius iš pradžių nelegaliai,

o po 1904 m. legaliai spaudai, joje atsiskleidžia ir moterų tema. Gražiosios lyties atstovės taip pat buvo tos spaudos bendradarbės, bet jų čia pasitaikydavę labai mažai, nes moterims tais laikais bemaž neįmanoma buvo įsigyti išsilavinimą. Savamokslės rašytojos, kaip antai Žemaitė, buvo didelis fenomenas. Visos anksčiau išvardintos kovotojos už moterų teises – bajorų kilmės, užtat turėjo galimybę įsigyti išsilavinimo pagrindus, šviestis namuose. O ką kalbėti apie valstiečių kilmės mergaites... Turtingesni valstiečiai leido savo sūnus į gimnazijas, jas lankiusius – dažniausiai į kunigus, nes kunigų seminarijos buvusios ir Lietuvoje, arba į tolimus Rusijos miestus studijuoti kitas kryptis. Merginoms dėl nusistovėjusių tradicijų ir mokyklų artimesnėje aplinkoje trūkumo keliai į mokslą buvo uždaryti. Net toks išsilavinęs, demokratinių pažiūrų gydytojas kaip Gabrielės Petkevičaitės tėvas nesutiko, kad dukra vyktų į užsienį studijuoti. Pagal vyraujančią nuostatą, reiškiamą „Aušroje“, oficialus rusiškas išsilavinimas moterims buvo pavojingas, nes jos

visų pirma turinčios išsaugoti lietuvišką šeimos židinį. Užtat ir oficialias rusiškas pradžios mokyklas, pvz., Kauno gubernijoje 1880 m. lankė 6,3 % berniukų ir tik 0,4 % mergaičių. Tačiau slaptas lietuviškas mokyklas lankė lygiai ir mergaitės. Vėliau jos mokė rašto savo vaikus. Neatsitiktinai P. Rimšos skulptūroje „Lietuvos mokykla“ vaizduojama verpianti ir mokanti savo vaiką skaityti motina. Plačiose diskusijose dėl mokslo reikalingumo tuometinėje spaudoje buvo teigiama, kad jeigu jau būtų suteikiama moterims galimybė mokytis, tai tam, kad įgytų mokytojos specialybę. J. Šliūpas, gvildendamas lietuviško švietimo klausimą, pirmasis pasipriešino vyraujančiai minčiai, kad moterims nereikia platesnio išsilavinimo, teigdamas, jog išsilavinusios moterys būtinos sėkmingai funkcionuojančiai tautinei bendruomenei. „Varpe“ tęsiant diskusiją moterų švietimo reikalingumas pagrindžiamas dar vienu argumentu: „<...> idant apšviesti Lietuviai galėtų iš savo tautos pačias vesti, mokinimas Lietuvininkių yra reikalingu“ [kalba taisyta]. Šis argumentas,

kaip labai svarbus, kartojamas ir kituose šaltiniuose. Beje, iš daugelio žinomų mūsų šviesuolių – patriotų biografijų žinome, kad jie buvo vedę kitatautes vien todėl, jog trūko išsilavinusių lietuvaikių. Apie pavojų, kuris dėl tokio mūsų inteligentų elgesio kyla tautai, rašoma taip pat 1893 m. „Varpe“ (autorius turbūt V. Kudirka): „Per svetimtautes jauni inteligentai priversti išsižadėti savo tėvų, giminių. Lenkės, regis, yra sutelkusios visas pajėgas, kaip užkariauti lietuvius „apšvietuosius“ <...> neturėdamos kur dėtis, stropiai dirbuojasi apie apsikimą galvų mūsų inteligentams.“

Labai įdomi aprašomo laikotarpio spaudoje vykusį diskusiją apie moteris, tačiau straipsnyje jau netelpa daugiau citatų. Taigi pabaigoje pateiksiu gimnazistės A. Giedgaudaitės atsaką į moterims „Aušrinėje“ (1910 m.) reiškiamus priekaištus, kad jos dar nepriaugo prie to, jog galėtų reikštis spaudoje ir net tą spaudą skaityti: „Kad moterys atsilikusios labai neprieštariausiu: nenuostabu, kad per tiek amžių būdama po sunkiu jungu, su teisėmis varžomomis iš visų pusių, belaisvė – verge pirmą tėvo paskiau vyro; kaip kalinys prie savo karo, visam gyvenimui prirakinta prie smulkaus varginančio būtina reikalingo namų ūkio darbo, kuriam nors visas pajėgas pavėski, o garbės neįgysi, žmonių paguodos neužsitarnausi <...> be teisių, be sprendžiamo balso; prigluminta, pavergta, neprileidžiama prie mokslo ir visuomenės dalykų, su mintimis, užimtomis kasdienėmis siauručio gyvenimo smulkmenomis – negalėjo lavinti savo prigimto gabumo ir proto, negalėjo dalyvauti visuomenės darbe.“

Literatūra:

1. Bleizgienė R. Privati tyla, vieši balsai. Moterų tapatybės kaita XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2012, 362 p.
2. Kutra J. Žvilgsnis praeitin. Chicago: „Draugo“ spaustuvė, [apie 1960], 117 p.
3. Kiti informaciniai leidiniai.

Sofija Čiurlionienė (trečia iš kairės) su Anglijos sufražistėmis Ženevoje, 1930

Aradnykai

GRETA BOBINAITĖ

Aradnykų kaimas man pažįstamas nuo pat mažens. Tai mano mamos gimtinė, kur ji praleido pirmuosius savo gyvenimo metus. Šiuo kaimu labiau susidomėjau ruošdama projektą geografijos pamokai.

Aradnykai (lenk. Ogrodniki) – tai kaimas Lenkijoje, Palenkės vaivadijoje, Seinų valsčiuje, prie Lazdijų–Seinų plento. Kaimą nuo Lietuvos sienos skiria 2 km.

ISTORIJA

Nuo XIII–XIV a. iki 1795 m. kaimo teritorija priklausė Lietuvos Didžiajai Kunigaikštystei. Aradnykai įsikūrė XVI a. pabaigoje. Iki Pirmojo pasaulinio karo juose gyveno vien lietuviai. 1916–1919 m. čia veikė lietuvių pradžios mokykla, lietuviškų organizacijų skyriai. Nacių okupacijos metais iš Aradnykų į Lietuvą buvo iškeldinta 17 šeimų, po karo grįžo tik 4. Pagal 1920 m. liepos 12 d. Lietuvos ir Tarybų Rusijos taikos sutartį kaimas buvo priskirtas Lietuvos Respublikai, bet po lietuvių ir lenkų kovų jis atiteko Lenkijai.

Nuo 1960 m. Aradnykuose veikė biblioteka su skaitykla ir lietuviškomis bei lenkiškomis knygomis, kuri turėjo tris filialus: Dusnyčioje, Žagariuose ir Rakelijoje. Bibliotekininkas mokėjo lietuvių kalbą, rengė literatūrinius vakarus, teatralizuotus pasakų skaitymus vaikams. 1962 m. balandžio 11 d. įsikūrė Lietuvių visuomeninės kultūros draugijos padalinys, veikęs iki 1990 m. Aradnykuose veikė ir pradinė mokykla lenkų dėstomąja kalba, kurioje buvo mokoma lietuvių kalbos kaip dalyko. Ši kaimo mokykla gyvavo iki 2004 m.

Aradnykų mokykla

1975–1998 m. kaimą administravo Suvalkų vaivadija; iki 1976 m. liepos 1 d. Aradnykai priklausė Suvalkų vaivadijos Berznyko valsčiui, po to – Seinų valsčiui. 1992 m. gruodį buvo įkurtas

Aradnykų–Lazdijų Lietuvos ir Lenkijos valstybinės sienos kirtimo punktas. 2007-ųjų gruodį jis panaikintas, nes abi šalys tapo Šengeno erdvės narėmis.

Aradnykai 1934 m.

IŠ VINCO ČEŠKEVIČIAUS PASAKOJIMŲ

„Suvalkų gubernijoje, Seinų apskrityje, Berzninkų (Berznyko) valsčiuje ir to paties pavadinimo parapijoje, Aradninkų (Aradnykų) kaime gyveno Motiejus Češkevičius. Jis turėjo du valakus žemės ir ėjo baudžiovą Volmerio dvare.“

„Visas Aradnykų sodžius buvo lietuviškas, visos šeimos visuose namuose vien tik lietuviškai tarp savęs kalbėjosi. Caro laikais, iki 1914 metų, iš Aradnykų kaimo, ieškodami geresnio gyvenimo, į Ameriką išvažiavo daugiau negu 50 žmonių <...> Tai vis dvarponių kaltė. <...> Dvarponiai juos nutautino, o jų žemes užėmė savo dvarams. Žmonės turėjo jiems už dyką dirbti. Dirbo už ganiavas, už plaką sieno, dirbo, kad galėtų karvutę išlaikyti. Kiek ponas pasakė, tiek ir turėjai jam dienų atidirbti. Aradnykų kaimą supo 4 dvarai ir 1 palivarkas. Tai Klenausko, Poškevičiaus, Krasnagrūdės ir Dusnyčios dvarai, o į vakarus – Lastausko palivarkas, anksčiau vadintas Wewerszczizna. Ponai tik važinėjosi vieni pas kitus, grožėjosi ir baliavojo, o biedni žmonės tėvynėje negalėjo duonai užsidirbti, turėjo užsienyje ieškoti geresnio gyvenimo. Svetimą duoną valgydami, prarado ir savo tautybę.“

„Lenkai ėjo pirmyn link Lietuvos. Aradninkų savanoriai dar kurį laiką gynėsi, po Zablacko kalnu bei žyd-kapiuose išsikasę apkasus. Vėliau iš Lazdijų atėjo įsakymas atsitraukti iš Kalviškių ir Alksnėnų. Veikiai lenkai užėmė ir Aradninkus, taip pat Krasnagrūdės, Dusnyčios, Paškevičiaus, Klenausko dvarus. Klenausko dvaro bravorą jie pertvarkė į kazarmes (kareivines). Jos stovėjo tol, kol vokiečiai 1939 metais užsvilino lenkams padus. <...> Pockūnuose prie kryžkelės į Seinus yra akmeninis paminklas, primenantis tą mūšį.“

„Kada lenkai užėmė mūsų kraštą ir mūsų Aradninkų kaimą, jie įsakė sunėsti ir atiduoti jiems ginklus. Kas jiems neš, niekas nenešė, tik vienas kitą slėpė

ir draudė artimuosius, kad lenkams nepraneštų. Lenkai darė kratą pas Juozą Zablacką ir daržinėje rado užtaisytą penkais šoviniais šautuvą. Gerai, kad lenkai giliau nepasikapstė, būtų radę ir dvi rankines granatas. Bet užteko ir to – Zablacką suėmė ir nusišovė. Uždarė į Seinų kalėjimą.“

ŠV. KAZIMIERO DRAUGIJA

„Kai viskas nurimo, nusistovėjo, Lenkijos lietuviai rašėsi į Šv. Kazimiero draugiją, organizavusių lietuviškus vakarėlius, platinusių lietuvišką spaudą. Norėjome, kad lietuvių jaunimas taip greitai nenutautėtų. Vėliau ir Seinuose sukūrėme lietuvišką kooperatyvą, buvom pastatę arbatinę, kur lietuviai galėjo aptarti savo reikalus. Daug tam reikėjo darbo ir pašventimo. <...> Jaunimui buvo sunku išlaikyti savo tautybę, savo papročius, savo kalbą, nes jiems nebuvo leista mokytis lietuviškai ne tik valstybinėse mokyklose, lenkų valdžia taip pat neleido statyti privačių lietuviškų mokyklų.“

Laikraštis „Vilniaus rytojus“ 1935 m. sausio 5 d. numeryje taip apibūdino Aradnykų kaimo šviesuolių lietuvišką visuomeninę ir kultūrinę veiklą: „Suvalkų apskr. Aradnykai. Beržinykų vals. Susirinkimas. 1934 m. gruodžio 29 d. čia buvo metinis Liet. Šv. Kazimiero d-jos skyriaus narių susirinkimas. J. Maksimavičius skaitė paskaitą „Mūsų sesučių rankdarbiai“. Prelegentas savo paskaitoje nušvietė mūsų meno reikšmę ir ragino mergaites geriau susirūpinti audiniais, kilimais ir mezginiais. <...> Nutarta susirinkimus daryti kas mėnesis ir visiems nariams juose veikliai dalyvauti. Tėvai nutarė daugiau rūpintis savo vaikučiais ir namuose pamokyti gimtosios lietuvių kalbos. Kiekviena šeima užsisakė po laikraštį. <...> Per šį sodžių eina „strefa nadgraniczna“ (pasienio zona), todėl aradnykiečiams sunku viešai pasirodyti. Bet jie savo energija ir darbštumu jau pralenkė kitus sodžius. Belieka palinkėti ir toliaus taip darbuotis.“

KAIMO APRAŠYMAS IR GYVENTOJŲ ISTORIJOS

„Tai kaimas prie Alno ežero, Seinų-Lazdijų pusiaukelėje. Čia gyvena apie trisdešimt šeimų. Po paskutinio karo jaunimas gerokai sulenkėjo. Alno ežero pietvakarinėje pakrantėje yra kalnelis, medžiais apaugęs. Jis primena pilkapį; atrodo, dar niekieno netyrinėtas. Mama pasakojo: „Sanesnės moteros suveina, tai vis šnekasi. Šicanai kokis tai karalius medžoj, ir užpuolė banditai. Tai tų kų užmušė, ir ton vieton buvo palaidota su šabliom. Buvo ir akmenais išbrukuota.“

Dar tai tų medzais apaugi, o aš kap ganiau, tai labai gražai atrodė. Karaliai supylė tų kalnelį.“

Iš Onos Maksimavičiūtės-Budzinskienės (mano promočiūtės) pasakojimų, 50 m., Aradnykų k., Seinų vlsč., 1968

„Aradnykuosa gyveno žmogus, katris nešoj Alnų dvaro ponių pincinėj. Užsimanė, kad jis jų pernešt per balų, bet jis nešdamas suklypo.“

Iš Jurgio Jančiulio pasakojimų, 76 m., Žagarių k., Seinų vlsč., 1959

„Lastauskas iš Kazanių baudžavos laikais buvo sūdzu ir be rankos. Pirko žamės apie šimtų hektarų Aradnykuosa, padalino sūnam ir paskui pas juos ganė.“

Iš Lastausko pasakojimų, 50 m., Aradnykų k., Seinų vlsč., 1958

KODĖL ARADNYKAI?

Aradnykų žemės apie XVIII a. priklausė Alnų dvarui, todėl kaimo žmonės jam dirbo. Už darbą jie iš pono gaudavo po nedidelį sklypą – daržą prie Alno ežero. Taigi jie tapdavo daržininkais (lenk. ogrodnicy). Taip susikūrė kaimo pavadinimas: daržai – lenk. ogrody, daržininkas – ogrodnik. Kadangi daržininkų buvo daug, prigijo pavadinimas „Ogrodniki“. Žmonės šio žodžio neišvertė į lietuvių kalbą, o tiesiog pakeitė „Aradnykais“.

Susirinkę kaimo vyrai matuoja sklypų plotą, po to ilsisi. Tarp jų mano prosenelis Pranas Budzinskas (antras iš dešinės) ir jo sūnus Juozas (pirmas iš dešinės)

ARADNYKŲ BENDROVĖ

Iki 1967 m. kai kurie sklypai buvo bendri, kaime vadinami Bendrove (prie upės; pavadinimas išlikęs iki šiandien). Visi turėjo „po juostai lauko“. Didelius balų plotus žmonės kartu pasiskirstė. Kiekvienam teko 8–10 arų. Nežymėjo, kur ežia, nes kiekvienas žinojo, kur baigiasi jo teritorija. Tik vėliau, kai jau žmonės dirbo sau, o ne dvarui – sumatavo sklypus, kad žinotų, kiek tiksliai plotu jiems priklausau.

LAZDIJŲ–SEINŲ PLENTAS

Kelias nuo Seinų, kertantis Aradnykų kaimą ir besitęsiantis iki Lenkijos–Lietuvos sienos, tikriausiai mena kaimo įsikūrimo pradžią (apie XVI a.). Pasakojama, kad caro laikais jis buvo išgrįstas akmenimis. Taip buvę iki XX a. 6-ojo dešimtmečio, kai vietos gyventojai ir kaliniai kelią išasfaltavo. Iki 1992 m. Lietuvos–Lenkijos sieną galima buvo kirsti tik gavus specialų leidimą. Prasidėjus Sąjūdžiui, sieną galima buvo kirsti su pasais, o nuo 2007 m., įėjus Lenkijai ir Lietuvai į Šengeno erdvę, galima važiuoti į kitą šalį laisvai.

ALNŲ EŽERAS

Alnų ežero plotas 158 ha, gylis 15 m, kranto linijos ilgis 8,4 km. Šalia šio vandens telkinio yra Alnukų, Aradnykų ir Krasnagrūdės kaimai. Vandens paviršius – 131,3 m virš jūros lygio. Alnų ežeras priklauso karšinių ežerų grupei; be karšių, jame veisiasi kuojos, karpiai ir lydekos. Upokšniu jungiasi su šiauriau esančiu Galadusio ežeru. Vandens telkinys yra prie pat Lietuvos ir Lenkijos valstybinės sienos, apie 80 % jo pakrančių tankiai apaugusios nendrėmis ir viksvamedžiais.

Tikėtina, kad ežero pavadinimo kilmė yra tokia pati, kaip ir į jį įtekančios Alnos upės, t. y. iš žodžių *alėti*, *alnėti*, *almėti*, kas reiškia „rėkauti, lalėti“ arba „smarkiai tekėti,

gurgėti“. Priesaga *n* rodo gurgėjimo, alėjimo vietą. Kiti tyrinėtojai dar sieja šį pavadinimą su jotvingišku žvėries – elnio pavadinimu.

Ežeras priklauso II vandens švarumo klasei, yra apimtas tylos zona (negalima skleisti garsų, didesnių nei 45 dB). Vandens telkinys – rininės kilmės.

SAUGOMOS VIETOS

Seniau prie kiekvieno didesnio kaimo būdavo įkurtos kapinės. Taip būta ir Aradnykuose. Čia buvo laidojami vietos gyventojai maro, karų metais. Kadangi kaimas pasienyje – čia dėl įvairių priežasčių amžinojo poilsio atgulė ir kitų tautybių žmonės. Dabar jokių paminklų jau nelikę, stovi tik atminimo lenta, kurioje prašoma gerbti šią vietą.

Šis ažuolas yra gamtos paminklas. Esąs užkabintas specialus ženklas, informuojantis, kad tai saugomas objektas. Niekas jau negali pasakyti, kiek jam metų. Sakoma, kad per 500.

Ažuolas 1961 m. nuotraukoje (kelias dar neasfaltuotas)

Kadaise prie medžio kamieno buvo pritvirtintas rūpintojėlis. Dabar norint ažuolą apimti reikia bent penkių žmonių.

GYVENTOJAI

Aradnykuose yra 14 gyvenamųjų namų, 51 gyventojas. Čia daugiau lietuviškų šeimų – 9, o lenkiškų – 5. Daug namų yra apleistų, juose jau žmonės negyvena. Tie namai, ko gero, mena dar prieškario metus. Garsus Aradnykuose gimęs žmogus buvo Juozas Maksimavičius (mano promočiutės brolis). Jis gimė 1912 m. ūkininkų šeimoje. Tai vienas Punsko lietuviško licėjaus kūrėjų, lietuvių draugijos (LVKD) iniciatorių, svarbus organizacinio komiteto narys. 1957 m. tapo pirmuoju LVKD pirmininku. Jis nepakluso partinei valdžiai, nepasidavė partijos siekiams paversti draugiją indoktrinacijos įrankiu. Prieš jį imtasi šmeižimo ir grasinimų. Buvo lenkų areštuotas. Nepaisant represijų, liko ištikimas savo pažiūroms. Juozas Maksimavičius – tai drąsos pavyzdys. Jis ėmėsi vadovauti draugijai tuo metu, kai į steigiamąjį LVKD suvažiavimą išrinktas ne vienas delegatas slankiojo Punsko gatvėmis, bijodamas įeiti į salę, kad nebūtų areštuotas.

KUO VERČIASI GYVENTOJAI?

Žmonės daugiausia užsiima žemės ūkio darbais. Jie dirba privačiuose ūkiuose, bet turi taip pat agroturizmui skirtus pastatus. Aradnykų kaime yra daug mažų individualių ūkių. Apleistos trobos byloja, kad kažkada ūkių buvę daugiau. Dabar jų vis mažėja. Dirbamos žemės plotai nedideli, didžiausi neviršija 20–30 ha. Čia

vyrauja mišrūs ūkiai, augalininkystė, gyvulininkystė (daugiausia galvijininkystė). Kaime ilgus metus veikia gaisrininkų savanorių būrelis. Yra gaisrinė, kur jie susirenka. Kilus Aradnykuose ar apylinkėje gaisrui, visada susilauksi pagalbos. Kažkada Aradnykuose veikė kaimo baras, „klubas“ – prie ažuolo. Iki šių dienų išlikusiame pastate po karo vykdavo įvairūs susitikimai, vakarėliai, atvykdavo kinas, kuris rodė filmus. Čia žmonės susitikdavo, bendraudavo. Atidarius Lietuvos ir Lenkijos sieną, čia veikė baras turistams ir pravažiuojantiems.

ĮDOMYBĖS

Aradnykuose, kaip ir beveik visame Seinų krašte, kalbėdamiesi su žmonėmis galime išgirsti specifiską dialektą, skirtingą nei punskietiškas. Žmonės keičia vietovardžių galūnes. Nesako „Seinuose“, tik „Seinuosa“. Savaitės dienos vadinamos skoliniais iš lenkų kalbos, pvz., utarnikas (antradienis).

Aradnykų šnektos tarmybių ir svetimybių žodynėlis

Nusisak – nusirenk

Isiŕėjo – išsiliejo

Teliukai – veršiukai
Ūzuolas – ažuolas
Blėta – skarda
Aršėsnis – piktesnis
Blūdna – paklydusi
Laška – lova
Vaina – karas
Veŕėc – skalbti
Privetėc – pridergti
Pablūdo – paklydo, išprotėjo
Būrta – skardis arba bortas

Labai įdomus ir gražus Aradnykų kaimas. Kadaise buvęs vienas aktyvesnių lietuviškos veiklos, turizmo centriukų, šiandien šiek tiek ištuštėjęs ir aprimęs. Ir apie šio kaimo praeitį sunku daug parašyti, nes vyriausieji jo gyventojai jau išėję Anapilin.

Šaltiniai

„Nuo Punsko iki Seinų“. Iš Juozo Vainos rinkinių. Parengė Danutė Kristopaitė
Vincas Českevičius „Iš tikrovės ir iš pasakų“
Algirdas Vaicekauskas, Vytautas Budzeika „Geografijos vadovėlis gimnazijai“
wikipedia.pl
Mamos, dėdės, dėdienės, senelio ir kitų giminaičių pasakojimai

Nuotraukos iš šeimos archyvo

Aradnykų gaisrininkai savanoriai apie 1960–1970 m.

Prisiminus Kastantą Vaznelį iš Vidugirių

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Grižkime į praeitį. XX a. pirmojoje pusėje Vidugirių kaime suaktyvėja kultūrinis gyvenimas, įsteigiamas Šv. Kazimiero draugijos skyrius. Žmonėms rūpi ne tik savo ūkio darbus nudirbti, bet ir užsiimti papildoma veikla po sunkių darbų. Imasi burtis kaime vadina mieji klojimo teatro aktoriai, šokėjai ir choristai. 1927 m. pastatoma pjesė „Naujas kelias“ – tartum simbolinė kaimo naujo gyvenimo pradžia. Netrukus vaidinimų grožiu ir idėja naujai šviesti kaimo žmones susidomi aplinkinių kaimų žiūrovai. Kartais jų kluone susirenka ne kelios dešimtys, o keli šimtai (iki 400). Už pirmuosius surinktus pinigus iš pasirodymų paaukoja didžiausio kaime kryžiaus statybai (1934 m.). Tuo metu pirmojoje kaimo linijoje pirmuosius savo žingsnius žengia būsimas kultūrinio gyvenimo saviveiklininkas Kastantas Vaznelis.

Atėjęs Antrasis pasaulinis karas nušluoja nuo kelio įsivažiavusių kaimo veiklą ir žmonių gyvenimus. Vieniems pavyksta išlikti ir gyventi savo tėvų ar senelių statytuose namuose, kitiems tenka atsiseikinti su sodybomis ir pasitraukti į rytus. Vidugirių Vazneliai neišvyksta į Lietuvą, tačiau Antaną, mažojo berniuko Kastanto tėvą, vokiečiai paima apkasų kasti. Iškeliauja su dviem arkliais prie Suvalkų, o po to jį išveža į vakarus. Mintimis būdamas su šeima, turi viltį grįžti pas vaikus ir žmoną į Vidugirius. Norai pamažu pildosi. Antanas patraukia namų link, tačiau vykdamas iš Saksonijos Vroclavo

Kastantas ir Onutė Vazneliai 2017 m.

geležinkelio stotyje papuola po traukiniu. Sunkiai sužeistas nuvežamas į Glivicų ligoninę. Deja, ten miršta ir palaidojamas toli nuo gimtųjų namų. Sūnui Kastantui tenka augti be tėvo.

Kastanto motina Katrė, per anksčiau tapusi našle, jau žino, kad sūnaus vaikystė bus sunki. Jam teks greitai krimsti kietą duonos kąsnį. Bandys mokytis Vidugirių mokykloje, tačiau nepavyks baigti pirmos klasės. Motina sunkiai susergera, ir Kastantas pasiaukoja jai bei ūkio darbams. Tvarte auga viena kumelė su kumeliuku. Šis užaugęs tampa visa Kastanto darbų atrama. Laikyta taip pat karves, veršius, kiaules, avis.

Pokariu kaimuose patyliukais imta ruošti šokius. Kastantas, kaip ir kiekvienas jaunuolis, mielai dalyvauja muzikos vakaruose. Nėra geresnio

poilsio už armonikos ir smuiko garsais apdovanotas vakaruškas. Jau tada Kastantas supranta, kad jo širdis niekada gyvenime nebus abejinga muzikai.

Praėjus 10 metų po karo kaime atgimsta kultūrinis gyvenimas. Kastantas daug negalvojęs tampa vienu pirmųjų pokario klojimo teatro vaidintojų ir choristų. Kolektyvas pakrikštijamas „Rūtos“ vardu. 1956 m. pavasarį Kastantas vaidina Žemaitės „Trijose mylimose“. Jo atliekamas vaidmuo labai gerai įvertinamas. To paties kaimo gyventojas Antanas Jonuška pasakoja, kad Kastantas, nepaisant jo sunkios padėties ir nebaigtos mokyklos, kurioje būtų galėjęs išmokti laisvai skaityti ir rašyti, jam paskirtus vaidmenis atlikdavo labai kruopščiai ir atsakingai. Galima

sakyti, kad jis pats išmoko tuomet netrumpų vaidinimų vaidmenis. „Ir vaidino ne bilia kap, o labai gražai. Oi gražai! Rasdavo laiko išmoks tekstus. Iš pradžių jam buvo sunku, kap nebeigė jokios mokyklos, alia paskui jokių problemų neturėjo. Skaitė vienodai kap visi“, – kalbėjo A. Jonuška. Kastanto stiprus noras gyventi kultūrinėje aplinkoje buvo didesnis už visus patirtus sunkumus. Sunku pasakyti, kokiuose tiksliai vaidiniuose jis vaidino, bet jo atmintyje buvo išlikęs dar vienas – „Pragerti balakonai“. A. Jonuška sakė, kad Kastantas turbūt vaidino kiekviename jų paruoštame spektaklyje.

Kaip ir kiti kaimo žmonės, jis paskirtų vaidmenų mokosi dirbdamas. Galbūt yra sunkoka, nes tuo metu kaimas sugeba per vienerius metus pastatyti tris vaidinimus, tačiau įtemptas darbas tampa malonumu. Dainos Kastantui savaime sukrenta į atmintį. Repeticijų metu jos pačios prilimpa prie širdies. Kartu su Vidugirių ansambliu pasileidžia į „gastroles“. Nors jos siekia tik netolimus šio krašto kaimus, jaunimui nepaprastai malonu pasirodyti kitose kaimo scenose. Toliausia jų išvyka – net į Varšuvą. Kastanto sunkią jaunystę pagražina nenuilstantys anų laikų kultūriniai vakarai su menu ir

Iš kairės: Juozas Vaznelis, Jurgis Vaznelis ir Kastantas Vaznelis Vidugiriuose pas Vaznelius prie senos stubos (apie 1969 m.)

muzika. Viename iš jų, Burbiškių kaime, susipažįsta su Onute Mazurkevičiūte iš Jonaraisčio. Po metų draugavimo nutaria susituokti 1963 m. balandį Seinuose. Tą pačią dieną santuokos įžadų žodžius Seinų bazilikoje taria vienintelė Kastanto sesuo Bronė su Auruškevičiumi iš Vidugirių Būdos. Kastantas pamaži traukiasi iš kaimo vaidintojų kolektyvo. Nemažas 22 ha ūkis ir didėjanči šeima reikalauja jo dėmesio, tačiau

dainų iš lūpų nepaleidžia tol, kol jam jėgos leidžia.

Kastantas ir Onutė susilaukia dviejų sūnų: Vito ir Jurgio. Jiems, kaip mažai kuriai šeimai, nusišypsos laimė visą gyvenimą turėti sūnus šalia – Vidugiriuose. Sūnus Jurgis paveldi ūkį. Kastantas sulaukia trijų anūkų, kas dieną mato, kaip jie auga, paskui užaugę tuokiasi, kuria savo šeimas. Savo potraukį muzikai jis perduoda sūnui Jurgiui. Šis, galima sakyti, pratęsia tėvo pramintą kelią kaimo kultūrinėje veikloje. 2009 m. Jurgis suburia Vidugirių kaimo kapelą, su kuria, kaip kadaise tėvas Kastantas, pasirodo savo krašto kaimuose, po to Lietuvoje ir Lenkijos miestuose.

Kastanto sveikata silpnėja, tačiau gali iš šalies stebėti kaime vykstančius pokyčius, kuriuos vis palydi geru žodžiu. Džiaugiasi aktyviais kaimo žmonėmis, bažnyčios choristais, galiausiai savo sūnaus neabejingumu muzikai. Kastantas Vaznelis iš šio pasaulio išeina 2020 m. lapkričio 1 d. Išeina taip tyliai, kaip tyliai suartėja mirusiųjų ir gyvųjų pasauliai...

Kastantas Vaznelis viduryje su skrybėle. Kaimo saviveiklininkai važiuoja į sąskrydį

Marytės Kmieliauskaitės- Karaneckienės atminimui

ALDONA VAICEKAUSKIENĖ

*Kiekvieną rudenį išskrenda
paukščiai,
kiekvieną rudenį palieka tėviškėj
lizdus.*

*Kiekvieną rudenį jie skrenda, kad
sugrįžtų,
kai vėl į žemę grįš pavasaris skardus.*

Mano teta, krikšto mama Maryte, išskridai iš savo namų paskui pačius vėlyviausius paukščius, prieš pat Kalėdas. Ateis pavasaris, sugrįš paukščiai į savo lizdus, bet Tu jau namo nesugrįši. Nesulauks Tavęs sūnūs, nesulauks ir anūkai, taip gražiai visada atsiliepdavę apie savo močiutę ir visada ją lankydavę, ypač jau gulinčią ligos patale. Liks visiems prisiminimai, liks nuveikti darbai. O Tu išėjai taip keistai ir netikėtai. Išėjai tenai, iš kur jau nebegrįžtama. Liko tik žaizda – gili ir skausminga – Tavo vaikų, anūkų ir artimųjų širdyse. Liko Tavo pamokymai, atminimas ir prisiminimai. Tik lygindami su snaižės trapumu suvokiame mūsų buvimo Žemėje prasmę... Išnyksime ir susitiksime tenai...

Marytė Karaneckienė gimė 1935-ųjų kovo 3 d. Marijos (Pakutkaitės) ir Vinco Kmieliauskų šeimoje Rimkežeriuose. Buvo ketvirtoji iš penkių seserų: Mikalinos, Bronės, Julijos ir jauniausios Birutės. Gera buvo augti gimtajame kaime, tačiau atėjo 1941 metai. Sausio 10-osios Vokietijos ir SSRS susitarimu 14 700 lietuvių, rusų ir baltarusių turėjo būti iškeldinti iš savo namų. Šis sprendimas visam laikui pakeitė perkeltų

žmonių gyvenimus. Nors pradžioje kalbėta, kad bus perkeliama gyventojams pageidaujant, iš tikrųjų grasinta, jog tie, kurie neišvažiuos, bus sušaudyti arba išvežti į Lenkijos gilumą. Jeigu galėjo kam prirašyti nusikaltimus, tai grūdo į kalėjimus, kankino visokiausiomis prievolėmis ir darbais. Žmones vargino sumanytais kelių taisymais. Ir Marytės tėvui Vincui Kmieliauskui teko vežti akmenis iš Seinų į Krasnapolį, apie 19 km. Jeigu sutikdavo kelyje vokiečius, reikėjo jiems duoti kelią, bet su vežimu geležiniais ratais, pilnu akmenų, sunku buvo tai padaryti. Tekdavo paragauti ir „bizūno“.

Esant tokiai situacijai Kmieliauskų šeima pasiryžo išvykti į Lietuvą. Marytės tėvas Vincas Kmieliauskas buvo didelis patriotas ir tikėjosi, kad išvažiuos į tėvynę Lietuvą pas brolius lietuvius. Visas tarpukario laikotarpis mūsų krašto lietuviams nebuvęs lengvas. Teko patirti daug persekiojimų dėl tautiškumo. Buvo uždaromos lietuviškos mokyklos, draugijų veikla, Seinuose bemaž nesigirdėjo lietuvių kalbos. Išvykus į Lietuvą teko nusivilti... Tuo metu Kmieliauskai gyveno pasiturinčiai. Turėjo 12 ha žemės, tris karves, pora arklių, kiaušinių, avių. Viską reikėjo palikti. Leido pasiimti tik tiek, kiek tilpo vežime (baldu, patalynę, verpimo ratelį, šiek tiek maisto), ir vieną karvę. Išvažiuojant į Lietuvą Marytei buvo suėję tik šešeri metai, o jauniausioji sesuo Birutė buvusi vos metukų. Šiek tiek vyresnė sesuo Julija prisiminė: „Acimenu, kap tėtė pasikinkė jau arklius

ir mes susėdom važuoc: tėtė, mama ir mes penkios. Buvo labai gaila. Verkėm kiemi, kad raikia palikc ūkį ir gimtus namus. Kur mus veš, pacys nežinojom.“

Atvažiavus prie sienos, kur buvo susirinkę ir daugiau žmonių, išskirstė. Mamą su mažaisiais įsodino į mašiną, o tėvelis su vyresnėmis dukromis Mikase ir Brone važiavo vežimu į Lazdijus ir kartu varėsi karvutę. Ten buvo surinkimo punktas. Kmieliauskas gavo paskyrimą į Prienų rajoną prie Liepaloto. Ten, kur buvo vokiečio dvaras. Davė žemės ir sėklų, nes vokiečiai norėjo, kad visos žemės būtų apsėtos ir prižiūrėtos. „Vieciniai iš mūs juokėsi, nesuprato, ko mes ca atėjom. Gal mes benamiai koki ar beprocai? Kici suprato, kad yra karo metas ir kad žmonės maišomi ir išvežojami. Vokiečiai imami in Vokietijų, o in jų ūkius inkeliama lietuviai.“ [J. S.] Ten teko gyventi apie dvejus metus. Vokiečiams užėmus Lietuvą, į savo ūkius grįžo vokiečiai šeimnininkai. Reikėjo išsikelti kitur. Tėvelis jau norėjo grįžti į Rimkežerius, bet tokio leidimo nieks nedavė. Išvežė į Vilniaus kraštą, į Paberžės valsčiaus Trakų kaimą. Ten davė ūkelį, iš kurio iškėlė jame gyvenusį šeimnininką lenką. Kadangi buvęs šeimnininkas apsigyveno netoliese ir dažnai ateidavo, tai tėvelis Vincas, būdamas geros širdies, dalinosi tuo, ką turėjo. Buvo likusi viena karvutė, tai vieni ją melžė ryte, kiti vakare. Taip gyventi teko vėl apie dvejus metus. Artėjo frontas. Kilo partizanai ir gyventi pasidarė pavojinga.

Seserys Marytė ir Julija jaunystės metais

Šeimininkas vėl kreipėsi leidimo važiuoti į Lenkiją, į savo ūkį. Ir vėl prašymas buvo atmestas. Įsidėję šiek tiek maisto ir pasikinkę arkliuką nusprendė važiuoti į Vilnių, kad gautų vietą vagone, ir keltis arčiau namų, į Šeštokus, nes ten gyveno tėvelio brolis Jonas. Vilniuje teko praleisti apie savaitę, kol pavyko gauti vietą prekiniam vagone. Tėtė su kaimynu įvedė po arklį, vežimais perskyrė vagoną, o kitą pusę susėdo žmonės. Į Šeštokus teko važiuoti tris dienas, nes traukinys vis sustodavo. Atvažiauvus pasirodė, kad pas brolių septynių žmonių šeima nėra kaip prisiglausti. Pats brolis gyveno neturtingai, bet jam padedant pavyko gauti turtingo kaimyno negyvenamą trobelę. Visa šeima dirbo pas tą ūkininką. Už tai gavo valgyti, nes patys nieko neturėjo.

Po penkių mėnesių frontas jau priartėjo prie Šeštokų, prasidėjo bombardavimas. Bombardavo Šeštokų stotį. Primušė daug kareivių ir kitų žmonių. Paskui juos visus palaidojo vienoje iškastoje duobėje. Šeima jau traukėsi namo, bet dar vyko karas. Teko apsistoti pakeliui dar pas vieną

ūkininką ir padėti rugiapjūtės darbuose, nes javai dar nebuvo nuimti. Frontas artėjo, dundėjo patrankos. Teko išgyventi ir karo baisumus atsidūrus pačiame fronto įkarštyje. Vyrai greitaisiomis surentė bunkerį, kuriame pasislėpė 17 žmonių. Buvo suaugusiųjų ir vaikų. Visi meldėsi, kad išliktų gyvi. Prakaitas bėgo kaip vanduo. Aplinkui girdėjosi šūviai. Išbuvo bunkeryje apie parą, bet visi liko gyvi. Atmintyje išlikęs pasakojimas, kaip viena moteris per tris dienas pražilo nuo išgyventų baisumų.

Užėjus rusų kariuomenei jau nieks nedraudė grįžti namo. Kmieliauskų šeima savo gimtus Rimkežerius pasiekė 1944 metų rugsėjį. Taip lauktoji tėviškė pasitiko nesvetinagai. Į Kmieliauskų ūkį buvo atkeltas lenkas Bernatavičius ir šeimai nebuvo kur apsistoti. Jis nenorėjo užleisti vietos tikriesiems šeimininkams. Reikėjo iš pradžių gyventi ir dirbti pas svetimus, iškęsti daug vargo. Kai grįžo iš Lietuvos, gyveno Juodeliškėje pas Paransevičius. Paransevičienė su tėvu Vincu Kmieliausku buvo pusbrolių vaikai. Jos vyras Paransevičius

atėjęs į žentus iš Šipliškių. Turbūt jo brolis buvo nuėjęs į žentus į kitą lietuvišką kaimą – Paliūnus. Nemokėjo lietuviškai, bet labai greitai, pasakojama, kad per du mėnesius, išmoko ir stebėjosi, kad kiti negali išmokti. Marytės krikšto motina tai Aldona Latvienė, poeto Albino Žukausko sesuo. Po kiek metų vis dar prisimename, kad nuvažiauvus į lietuvių kalbos kursus Vilniuje ir apsilankius Rašytojų sąjungoje Albinas Žukauskas pasiteiravo apie Kmieliauskus ir visada labai teigiamai atsiliepdavo apie Marytės tėvelį Vincą Kmieliauską. Mums buvo malonu prisiminti, kad esame jo anūkės.

Vyresnės Marytės seserys ėjo tarnauti, kad padėtų išlaikyti šeimą. O pačios jauniausios – Marytė ir Birutė, kol kas buvo su tėvais.

Vyriausioji Mikasė tarnavo pas Kelerį Rimkežeriuose, Julė pas Valalį tame pačiame kaime, o Bronė nuėjo į Vidugirius pas Kuosus. Visos labai sunkiai dirbo. Marytė prisiminė, kaip Mikasei teko prieš kalną nešti vandens iš ežero, kad pagirdytų žiemą visus gyvulius. Bronė dirbo visus ūkio darbus: tiek moteriškus, tiek ir vyriškus, nors jai buvo dar tik 16 metų. Visas uždarbis teko namams. Jis buvo nedidelis, nes visi po karo gyveno neturtingai. Bronės uždarbis tai buvo rugiai, skirti sėklai, kad būtų galima dalį lauko apsėti ir kitais metais turėti jau savo duonos. Marytė vėliau nuėjo tarnauti į Skustelių kaimą pas Grigutį, kai šis buvo paimtas į kalėjimą. Jo žmona prikaltino mažąją Marytę, dar irgi vaiką, prižiūrėti Grigučių vaikus. Grigutienė dažnai važinėjo pas vyrą į kalėjimą. Už tarnavimą per metus ji prižadėjo Marytei suknelę. Marytė ne tik prižiūrėjo vaikus, bet atlikdavo ir kitus darbus, tarp kitko, verpė ir mezgė. Šeimininkė stebėjosi, kad tokia jauna, o jau visus darbus moka. Tada jai buvę 14 metų.

(Bus daugiau)

Lietuvos žiniasklaida

2021 01 13–26

Sausio 13-osios įvykių trisdešimtmetis, diskusijos dėl Vytauto Landsbergio statuso, didžiausios Lietuvos politinės jėgos – socialdemokratų (LSDP) – vadovo Gintauto Palucko netikėtas atsistatydinimas, draudimas Rusijos estrados dainininkui Filipui Kirkorovui atvykti į Lietuvą – didžiausio žiniasklaidos dėmesio sulaukusios temos. Koronaviruso net neverta minėti: be šios temos pasaulio žiniasklaida visi metai – ne žiniasklaida.

Daug dėmesio šalyje skirta 1991 m. sausio 13-osios įvykių trisdešimtmečiui paminėti. Prisiminti tuometiniai įvykiai, žmonės, vertinti šalies pasiekimai.

Portale delfi.lt paskelbtame straipsnyje „Sausio 13-oji kaip ontologinis Lietuvos buvimo įrodymas“ Paulius Gritėnas rašė: „Sausio 13-oji nėra pririšta prie jokių konkrečių dokumentų. Tai yra metafizinis įvykis. Ne veltui kalbėdami apie šią dieną mes nejučia renkamės apaštališką terminologiją ir girdime ne pasakojimus, prisiminimus, o liudijimus. Įvykių dalyviai kasmet primena, iš naujo pateikia savo perspektyvas, kurios įsiaužia į bendrą liudijimą, tampa bendros istorijos dalimi.“

Tie, kuriems buvo lemta gimti vėliau, kurie neturėjo galimybės suformuluoti savo prisiminimų apie šią dieną, prisideda refleksijomis apie tai, ką šios dienos liudijimai ir jos apmąstymai reiškia jiems dabartyje. Šiuo požiūriu Sausio 13-oji aiškiai išsiskiria iš kitų valstybingumui svarbių datų. Tai jau ne politiniai ar asmeniniai signatarų prisiminimai. Tai visos tautos liudijimas ir refleksija. Tema, peržengianti beveik visas politines, socialines, ekonomines, kultūrinės ir kitokias skirtis. Tema, kurioje itin sunku atskirti tai, kas individualu, ir tai, kas bendra.

Štai už šios Sausio 13-osios savybės galima kabintis keliant tezę, kad šios dienos įvykiai tapo savotišku ontologiniu Lietuvos buvimo įrodymu. Ontologinio buvimo įrodymo sampratą sąmoningai skolinuosi iš filosofijos istorijos, apeliuodamas į Dievo buvimo įrodymus. Viena vertus, tai tiesiog spalvinga analogija, kita vertus, puikus kontekstas labai įdomiam filosofiniam klausimui.

<...> Sausio 13-oji yra pagrindinė data, kai galime rimtai svarstyti ir įrodymais pagrįsti, kad Lietuvos valstybė kaip idėja geba peraugti joje gyvenančių individų pavienius interesus. Tą naktį prie Aukščiausiosios Tarybos, televizijos bokšto ar LRT pastato Konarskio gatvėje, daugybės įvairių valstybinės svarbos objektų kituose miestuose būdėję žmonės daugiau ar mažiau sąmoningai rizikavo savo gyvybe.“

„A. Butkevičius sausio 13-ąją buvo pasirengęs padegti Seimą“. Taip pavadintame straipsnyje, kurį po septynerių metų pakartotinai perteikė portalas lrytas.lt, rašyta: „1991 metų sausio 13-ąją iš Kino studijos į Aukščiausiosios Tarybos pastatą Vilniuje buvo atgabenta įrangos, kuri per filmavimus sukuria gaisro ar sprogimų vaizdą. Buvo ruošiamasi blogiausiam variantui: jeigu desantininkai šturmuos parlamento rūmus.“

Apie šį dar mažai žinomą epizodą puikiai žino tuometis Krašto apsaugos departamento generalinis direktorius, Lietuvos laikinosios gynybos vadovybės narys Audrius Butkevičius. Tąsyk buvęs 30-metis vyras neneigia ketinęs per sovietų ataką sudeginti parlamento pastatą. Tiesa, su kino filmų technika pasaulis būtų išvydęs dramatiškesnį degančio Seimo vaizdą.“

A. Butkevičius, be kita ko, žurnalistei Daliai Gudavičiūtei pasakojo: „Iš

karto po įvykių prie televizijos bokšto Seimą ginti buvo pasirengę 3200 žmonių. Tūkstantis pasieniečių – visa pamaina, 200 žmonių iš Kauno puskarininkių mokyklos, 200 iš mokomosios kuopos. <...> Mums net į galvą neatėjo ginti parlamentą nuo sovietinės kariuomenės. Ginklai buvo reikalingi pademonstruoti, jog valstybė ginasi.“

Tiksliai suvokėme, jog tai bus simbolinis pasipriešinimo aktas, kuris leistų po mūsų ateinantiems politikams teigti, jog valstybė priešinosi iki galo. Mes kovojome informacinį psichologinį karą.

Jei sovietų kareiviai būtų atakavę, aš buvau pasirengęs pats padegti parlamentą. Mums buvo reikalingas šis gražus vaizdas: dega Lietuvos demokratija! Tik taip galėjome įtikinti užsienių politikus mus remti.

<...> Buvome paruošę Molotovo kokteilius. Daugelis manė, kad jais mėtysime į priešų šarvuočius. Bet toje situacijoje man reikėjo parlamento gaisro.

Iš Lietuvos kino studijos buvome atsivežę sprogmenų imitacijų, garsiųjų šaudymo imitacijų, dūmus gaminančios technikos. Taip pat turėjome ir fejerverkų. Mums reikėjo apgauti priešininką ir tokie sprogmenys mums visiškai tiko. Rūsiuose ir ant parlamento stogo buvome sukūrę sprogmenų dekoracijas, nes tikrų sprogmenų trūko. Per ataką būtume išlošę laiko, kol išminuotojų būrys tai išsiaiškintų.

Iš Lietuvos mokyklų buvome susirinkę mokomųjų granatų bei minų, reikėjo tik jas perdažyti. Beje, „degti“ turėjo ir Spaudos rūmai. Bet gynėjai pripylė tiek daug vandens ant sovietų kariškių, kad mūsų sprogmenys neužsidegė.“

„Žinių radijo“ laidoje „Visi savi“ dalyvavusio rašytojo, Kovo 11-osios Akto signataro Sauliaus Šaltenio nuomone, gyvenimas Lietuvoje vis

gerėja, nors ir susiduriame su sunkumais. Jis teigė, kad dabar žmonėms reikia ramybės ir išmokti būti su savimi, reikia jausti dėkingumą už tai, kad dabar esame laisvi, nes Lietuva nuo Sausio 13-osios įvykių nuėjo fantastišką kelią.

„Kiek lietuvių tauta patyrė, mūsų tėvai, seneliai. Mums labai pasisekė ir mes turime būti dėkingi už tai, kad turime tokią Lietuvą, neniurzgėti. Nereikia būti iš anksto nelaimingam bet kokia proga“, – kalbėjo rašytojas.

Lietuvoje jau ne kartą buvo siūlymų, svarstymų, aršių ginčų dėl 1990–1992 Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo pirmininko Vytauto Landsbergio statuso: ar jis gali būti įvardintas kaip Prezidentas ar šalies vadovas. V. Landsbergio šalininkai visada teigė, kad jis tuomet faktiškai ėjo šalies vadovo, Prezidento pareigas. Priešininkai rasdavo savo argumentų, jog jis vadovavo parlamentui, bet Prezidentas ar šalies vadovas tikrai nebuvo.

Sausio 13-osios išvakarėse šis klausimas vėl buvo iškeltas ir sukėlė diskusijas parlamente ir žiniasklaidoje. Mat Seimas priėmė rezoliuciją „Dėl Laisvės gynėjų dienos trisdešimtmečio“.

Anot agentūros ELTA, nepaisant to, kad dokumentas buvo priimtas, jo projektas sukėlė nemažas diskusijas. Opozicija piktinosi, kad rezoliucijos projekto tekste pažymima, jog „istorinę pergalę laimėjo Lietuva, kuriai tuo metu vadovavo Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininkas

Vytautas Landsbergis“. Jų teigimu, tokiu įrašu tarsi kuriamas pagrindas kelti Landsbergio statuso klausimą. Po kilusių ginčų rezoliucijos iniciatoriams teko keisti daugiausiai aistrų sukėlusį sakinį. Priimtoje rezoliucijoje įrašyta, kad „istorinę pergalę laimėjo Lietuva, kurios Aukščiausiajai Tarybai-Atkuriamajam Seimui vadovavo aukščiausias Lietuvos Respublikos pareigūnas Vytautas Landsbergis“.

„Man ši situacija yra visiškai aiški. Yra du aspektai: de facto ir de jure. Dėl de facto man nekyla nė menkiausių abejonių, ar gerbiamas Vytautas Landsbergis buvo Lietuvos vadovu tuo metu, ar ne. Kitas klausimas yra de jure. Į de jure klausimą, be abejo, pirmiausia turi atsakyti Konstitucinis Teismas. Žinoma, iš dalies į šį klausimą gali atsakyti ir Seimas, priimdamas atitinkamą rezoliuciją“, – apie tai LRT radijui savo nuomonę dėstė Prezidentas Gitanas Nausėda.

Tuo metu Seimo narys Remigijus Žemaitaitis feisbuke šiuo klausimu turėjo savo argumentų: „Profesorius Landsbergis tikrai yra iškili asmenybė ir labai daug prisidėjo prie Lietuvos atkūrimo, institucijų formavimo, užsienio ryšių palaikymo ir pan. Todėl galėtume sakyti, kad tikrai nusipelnė valstybės vadovo statuso, tačiau yra vienas „bet“.

Tačiau 2004 m. balandžio 6 d. iš Prezidento pareigų apkaltos būdu buvo pašalintas Prezidentas R. Pakšas, ir tik 2004 m. liepos 2 d. Prezidentu išrinktas V. Adamkus. Visą tą

laiką Prezidento pareigas ėjo Seimo Pirmininkas A. Paulauskas. Tuo metu A. Paulauskas labai daug prisidėjo prie Lietuvos institucijų formavimo, užsienio ryšių palaikymo, bendradarbiavimo su ES ir NATO valstybėmis. Tokiu atveju A. Paulauskas ėjo valstybės vadovo pareigas. Vadovaujantis tokia konservatorių logika, darytina išvada, kad ir Seimo Pirmininkui A. Paulauskui turėtų būti suteiktas valstybės vadovo statusas.“

Mykolo Romerio universiteto docento Virgio Valentinavičiaus teigimu, vertinant formaliai, įvardyti profesorių Landsbergį Prezidentu pagrindo nėra, be to, ginčai dėl statuso suteikimo profesoriui tik kenkia.

„Manau, kad profesorius savo vietą istorijoje seniai turi. Jis istorijoje yra įrašytas kaip žmogus, išvedęs Lietuvą iš Sovietų Sąjungos tautų kalėjimo – šis titulas yra labai garbingas ir jam pelnytai priklauso. O visokie smulkūs susidūrimai dėl to titulo formalizavimo, mano manymu, yra neverti tokios asmenybės kaip V. Landsbergis. Tai ganėtina tuščias reikalas, ir jeigu kažkas iš jo gerbėjų bando ta prasme „padėti“ profesoriui, tai manau, kad nei to reikia, nei tai turi prasmės“, – portalui lrytas.lt teigė V. Valentinavičius.

„Sakyčiau, tai net kenkia Landsbergiui – jis jau įsirašė istorijoje, ir bartis dėl kažkokių smulkių titulų, manau, yra tuščia ir beprasmė“, – pridūrė politologas.

*Išėjo, iš kur negrįžta niekas,
Palikęs svajones, godas, namus.
Visiems širdy gėla gili išlieka
Ir skausmas, kad daugiau Jo nebebus.*

Dėl **Petro Žardecko** mirties žmoną, vaikus
ir visus artimuosius nuoširdžiai užjaučia

**Lenkijos lietuvių draugija ir
Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos bendruomenė**

*Visada Mama liks su Tavim,
Nors žodžiais ir neprakalbės.
Pavasari žieduos švelnius,
Rudenį lapų šlamesy.*

Dėl mylimos mamos netekties Dariui Vilimui
nuoširdžius užuojautos žodžius skiria

„Aušros“ redakcija